

รายงานสรุปชุดโครงการวิจัยฉบับสมบูรณ์

ข้อมูลพื้นฐานการจัดการเรียนการสอน และความต้องการภาษาต่างประเทศในประเทศไทย

โดย

ศาสตราจารย์ ดร.ปราณี กุลละวณิชย์

สิงหาคม 2549

รายงานสรุปชุดโครงการวิจัยฉบับสมบูรณ์

ข้อมูลพื้นฐานการจัดการเรียนการสอน และความต้องการภาษาต่างประเทศในประเทศไทย

ผู้ประสานงาน

1. ศาสตราจารย์ ดร.ปราณี กุลละวณิชย์

สังกัด

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ชุดโครงการ

นโยบายการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศของไทย

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

รายงานสรุปโครงการวิจัย

ข้อมูลพื้นฐานการจัดการเรียนการสอนและความต้องการภาษาต่างประเทศในประเทศไทย

ศ.ดร.ปราณี กุลละวณิชย์¹

1. ความเป็นมา

ปัญหานโยบายการสอนภาษาต่างประเทศเป็นปัญหาใหญ่ปัญหาหนึ่งของประเทศไทยในปัจจุบัน เป็นปัญหาที่ดูเผินๆ เหมือนไม่ใช่เรื่องที่วิกฤติ เพราะ ไม่กระทบเรื่องปากท้องความเป็นอยู่โดยตรง แต่ถ้าพิจารณาให้ละเอียดก็จะเห็นว่าเป็นปัญหาที่จะมีผลกระทบสูงในหลายด้านในระยะยาว ทั้งในด้านความสามารถของประเทศไทยที่จะก้าวทันนานาประเทศในโลกปัจจุบันและอนาคต ทั้งในด้านการต้องรักษาภาษาไทยอันเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติและต้องคำนึงถึงความมั่นคงของชาติ ทั้งในด้านการผลิตบุคลากรของประเทศให้มีศักยภาพด้านภาษาต่างประเทศในขณะที่ขาดความพร้อมอย่างรุนแรงทั้งในด้านจำนวนครูและศักยภาพภาษาต่างประเทศของครู ปัญหาในเรื่องความไม่พร้อมของครูนั้นเป็นเรื่องที่รับทราบกันโดยทั่วไป เช่น เมื่อเร็วๆ นี้มีผลการสำรวจความสามารถทางภาษาของนักเรียนไทยพบว่า ความสามารถทางภาษาอังกฤษต่ำมาก ซึ่งอาจสะท้อนภาพการขาดครูที่มีความสามารถทางภาษาอังกฤษและมีความชำนาญในการสอนภาษาได้ด้วย

จากการจัดประชุมโครงการนำร่องเพื่อพัฒนาโจทย์วิจัยเมื่อวันที่ 14 มิถุนายน 2545 ที่ใช้ชื่อว่า “โครงการนำร่องเพื่อพัฒนาโจทย์วิจัย เรื่องนโยบายการสอนภาษาต่างประเทศของประเทศไทย” นั้นปรากฏว่ามีผู้เข้าร่วมประชุมเป็นครูผู้สอนภาษาต่างประเทศในระดับต่างๆ ทั้งระดับอุดมศึกษา มีธยมศึกษา และประถมศึกษา ; ผู้วางนโยบายการสอนภาษาต่างประเทศและผู้ที่ใช้บุคลากรที่มีความสามารถทางภาษา รวมทั้งสิ้น 83 คน การบรรยายและอภิปรายในการประชุมวันนั้นชี้ให้เห็นสภาพของการสอนภาษาต่างประเทศ ในประเทศไทยและปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นรวมทั้งความพยายามในการแก้ไขปัญหามาจากภาครัฐซึ่งยังไม่ประสบผลสำเร็จ

ผู้ที่ติดตามข่าวทั้งในหน้าหนังสือพิมพ์รายวัน สื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ และสื่ออื่นๆ ตลอดเวลาที่ผ่านมามีโดยเฉพาะในช่วง 4-5 ปีนี้ คงจะได้อ่านหรือได้ยินข่าวที่ว่า เด็กไทยส่วนใหญ่ยังไม่สามารถใช้ภาษาอังกฤษซึ่งในปัจจุบันได้กลายมาเป็นภาษาโลกและมีความสำคัญสูงในการเจริญก้าวหน้าของประเทศในระดับที่น่าพอใจ หรือจะพูดอีกอย่างหนึ่งก็ได้ว่าภาษาอังกฤษของเด็กไทยไม่ว่าจะจบการศึกษาระดับใดส่วนใหญ่ยังใช้ไม่ได้ ยิ่งกว่านั้นก็ยังมีความเชื่อว่าจากการสอบวัดความสามารถทางภาษาอังกฤษ ครูผู้สอนภาษาอังกฤษเองส่วนหนึ่งได้คะแนนต่ำกว่านักเรียนเสียอีก เรื่องเหล่านี้ที่จริงแล้วไม่ใช่เรื่องใหม่ที่เพิ่งเกิดใน 4-5 ปีนี้ แต่เป็นปัญหาเรื้อรังมานานแล้ว เพียงแต่ในช่วงหลังนี้ ความต้องการความสามารถทางภาษาอังกฤษทวีขึ้นมาก ปัญหาจึงดูทวีความรุนแรงมากขึ้น ถ้าหากจะตั้งคำถามว่าหน่วยงานที่รับผิดชอบในเรื่องการศึกษาของชาติตั้งแต่ระดับต้นไปจนถึงระดับอุดมศึกษาได้ให้ความสำคัญกับการเรียนการสอนภาษาอังกฤษทั้งในระดับนโยบายและการปฏิบัติหรือไม่ คำตอบก็คือหน่วยงานที่รับผิดชอบได้ให้ความสำคัญดังกล่าวมาโดยตลอด และได้พยายามแก้ไขปัญหาดังกล่าวมาเป็นเวลานานแล้ว คำถามจึงมีอยู่ว่าเป็นไปได้หรือไม่ว่า การเรียนรู้เข้าใจปัญหาก็ดี การแก้ปัญหาก็ดี การส่งเสริมก็ดี อยู่ในลักษณะของการปฏิบัติจากทิศทางเดียวคือจากหน่วยงานสูงลงสู่หน่วยงานที่ต่ำกว่า การเรียนรู้เข้าใจปัญหาเป็นการเรียนรู้เข้าใจปัญหาที่ถูกป้อนมาให้มากกว่าที่จะคิดศึกษาขึ้นเอง ด้วยเหตุนี้ความลึกซึ้งหรือเข้าไปมีส่วนในการแก้ปัญหาก็มีในระดับน้อย และการ

¹ ความคิดเห็น การตีความในบทสรุปนี้เป็นความคิดเห็นและการตีความโดยผู้เขียน โดยอาศัยรายงานฉบับสมบูรณ์ของโครงการย่อย 4 โครงการเป็นฐานข้อมูล ผู้วิจัยในภาคต่างๆ ไม่เป็นผู้รับผิดชอบความเห็นและการตีความเหล่านี้

ส่งเสริมสนับสนุน โดยที่ผู้ได้รับการส่งเสริมสนับสนุนยังไม่มีความเข้าใจและมุ่งมั่นในการแก้ปัญหาหรือในการทำงานของตน จึงไม่ได้รับความสำเร็จเท่าที่ควร

ด้วยสมมติฐานดังกล่าว ชุดโครงการนโยบายการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศของไทย จึงเป็นโครงการที่ออกแบบให้มีการทำงานร่วมกันของผู้สอนภาษาต่างประเทศและผู้ใช้ภาษาต่างประเทศในท้องถิ่นของตน นอกจากนี้ชุดโครงการยังมุ่งหมายให้ได้ข้อมูลพื้นฐานต่างๆในการสอน ได้แก่ จำนวนอาจารย์/ครูผู้สอนภาษาต่างประเทศต่างๆ ในระดับการศึกษาต่างๆ; ความต้องการระดับความรู้ความสามารถทางภาษาของบุคลากรที่ทำงานในวิชาชีพต่างๆ; ลักษณะความต้องการภาษาต่างประเทศที่แตกต่างกันตามภูมิภาคของประเทศ ข้อมูลเหล่านี้จะช่วยในการกำหนดเป้าหมายของการสอนภาษาต่างๆ ที่เหมาะสมกับระดับความต้องการต่างๆ และในการวิจัยต่อเนื่องเพื่อหาวิธีการสอนที่เหมาะสมกับสภาพจริงที่ขาดแคลนครูผู้ชำนาญ

2. ผู้สนับสนุนโครงการ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

3. ผู้ประสานงานโครงการ ศาสตราจารย์ ดร.ปราณี กุลละวณิชย์

ที่ปรึกษาชุดโครงการ
ศาสตราจารย์ ดร.เทียนฉาย กีระนันทน์
ศาสตราจารย์ ดร.สุชาติ กีระนันทน์
ศาสตราจารย์ ดร.เกื้อ วงศ์บุญสิน
รองศาสตราจารย์ ดร.สุวณี สุรเสียงสังข์

4. โครงการต่างๆในชุดโครงการนโยบายการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ

4.1 โครงการข้อมูลพื้นฐานการจัดการเรียนการสอน

ภาษาต่างประเทศและความต้องการภาษาต่างประเทศในประเทศไทย ในช่วงปี 2547-2548 ประกอบด้วย 4 โครงการย่อย ได้แก่ โครงการภาคเหนือ, โครงการภาคใต้, โครงการภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, โครงการภาคกลาง-ภาคตะวันตก-ภาคตะวันออก

เพื่อศึกษา

ก. สภาพการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศในระดับการศึกษาต่างๆของไทยในภูมิภาคต่างๆของไทย (การเรียนการสอนในระบบ)

ข. สภาพความต้องการของผู้ใช้ผู้รู้ภาษาต่างประเทศของไทย

4.2 การศึกษานโยบายการเรียนการสอน

ภาษาต่างประเทศของไทย ตั้งแต่สมัยสุโขทัย-ปัจจุบัน

เพื่อศึกษาพัฒนาการของนโยบายและพัฒนาการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศของไทย

4.3 ศึกษากรณีตัวอย่างนโยบายและการสอน

ภาษาต่างประเทศของญี่ปุ่น

เพื่อศึกษาพัฒนาการของนโยบายและการสอนภาษาต่างประเทศของญี่ปุ่นซึ่งมีสภาพการสอนภาษาต่างประเทศใกล้เคียงกับไทย

5. ผู้รับผิดชอบโครงการย่อย

5.1 โครงการ “ข้อมูลพื้นฐานการเรียนการสอน ภาษาต่างประเทศและการใช้ภาษาต่างประเทศใน ภาคเหนือ”

รศ.ดร.เอนก กิมสุวรรณ และคณะผู้วิจัยจากคณะ
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และคณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่,
รวมทั้งครู/อาจารย์จากสถาบันการศึกษาระดับต่ำกว่า
อุดมศึกษาในภาคเหนือ

5.2 โครงการ “ข้อมูลพื้นฐานการเรียนการสอน ภาษาต่างประเทศและการใช้ภาษาต่างประเทศ ของภาคใต้”

ผศ.ดร.ปรารธนา กาลเนาวกุล และคณะผู้วิจัยจากคณะ
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วิทยาเขตปัตตานีและวิทยา
เขตหาดใหญ่ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ครู-อาจารย์จากสถาบันการศึกษาระดับต่ำกว่าอุดมศึกษาใน
ภาคใต้

5.3 โครงการ “ข้อมูลพื้นฐานการเรียนการสอน ภาษาต่างประเทศและการใช้ภาษาต่างประเทศ ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”

ผศ.ดร.เขวาลักษณ์ อภิชาติวัลถก และคณะผู้วิจัยจากคณะ
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย ขอนแก่น ครู-
อาจารย์จากสถาบันการศึกษาระดับต่ำกว่าอุดมศึกษาในภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือ

5.4 โครงการ “การศึกษาการจัดการเรียนการสอน ภาษาต่างประเทศและความต้องการ ภาษาต่างประเทศในภาคกลาง ภาคตะวันตก และภาคตะวันออก”

ศ.ดร.ปราณี กุลละวณิชย์, รศ.ดร.สุวณี สุธเสียงสังข์
นางสาวภัทรวีร์ ประธานเกียรติ, นางสาวสุภาภรณ์ โพธิ์พรม
ครู-อาจารย์จากสถาบันการศึกษาระดับต่ำกว่าอุดมศึกษาใน
ภาคกลาง-ตะวันตก-ตะวันออก

5.5 โครงการ “ศึกษานโยบายการสอน ภาษาต่างประเทศของไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัย- ปัจจุบัน”

อาจารย์เมธาวี ยุทธพงษ์ธาดา
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

5.6 โครงการ “ศึกษากรณีตัวอย่าง: นโยบายและ การสอนภาษาต่างประเทศของญี่ปุ่น”

อาจารย์ทวิชา แพทย์วิบูลย์
อาจารย์พิเศษสถาบันภาษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

6. รูปแบบการวิจัยที่ใช้

6.1 ชุดโครงการ “ข้อมูลพื้นฐานฯ”

วิจัยแบบสำรวจโดยใช้แบบสอบถามและการ
สัมภาษณ์

6.2 โครงการ “ศึกษานโยบายการสอนภาษา ต่างประเทศของไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัย- ปัจจุบัน”

วิจัยเอกสารวิจัยเชิงคุณภาพ

6.3 โครงการ “ศึกษากรณีตัวอย่าง: นโยบาย และการสอนภาษาต่างประเทศของญี่ปุ่น”

วิจัยเอกสารวิจัยเชิงคุณภาพ

7. วัตถุประสงค์ของชุดโครงการ “ข้อมูลพื้นฐานการจัดการเรียนการสอนและความต้องการภาษาต่างประเทศในประเทศไทย”

สำรวจสถานภาพการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศในทุกภูมิภาคของไทยจากมุมมองของผู้สร้างหรือผู้ผลิตผู้มีความสามารถในการใช้ภาษาต่างประเทศซึ่งได้แก่ ผู้บริหาร-ผู้สอน-ผู้เรียน และจากมุมมองของผู้ใช้ในด้านความต้องการผู้มีความสามารถในการใช้ภาษาต่างประเทศ ได้แก่ ผู้ประกอบการ/ผู้ว่าจ้างและลูกจ้าง

8. เป้าหมายของชุดโครงการข้อมูลพื้นฐานฯ

8.1 เพื่อให้นักวิจัยท้องถิ่นได้ศึกษาเรื่องการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศและความต้องการภาษาต่างประเทศในท้องถิ่นของตนเอง

8.2 เพื่อกระตุ้นให้เกิดเครือข่ายในการทำงานร่วมกันของอาจารย์ในระดับอุดมศึกษาและครู/อาจารย์ในระดับต่ำกว่าอุดมศึกษาในการศึกษาปัญหาเพื่อจะได้เข้าใจปัญหาร่วมกัน และช่วยกันแก้ไขปัญหาก็ท้องถิ่นของตนต่อไป

9. ขอบเขตการวิจัยและวิธีการสุ่มตัวอย่างในชุดโครงการข้อมูลพื้นฐานฯ

9.1 การสำรวจสถานภาพการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศในภูมิภาคต่างๆของไทย จำกัดขอบเขตเฉพาะในการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศในระบบเท่านั้น นั่นก็คือการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษาและอุดมศึกษาที่อยู่ในกำกับดูแลของกระทรวงศึกษาธิการ ทั้งนี้เพราะเป็นการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศที่ได้มีการสอนอย่างเป็นระบบและมีความต่อเนื่องมาโดยตลอด รวมทั้งมีการลงทุนจากภาครัฐ-เอกชน และมักถูกมองว่ามีการดำเนินงานที่ยังไม่ได้รับความสำเร็จนักทั้งๆที่มีการดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องเป็นเวลานาน

9.2 การสุ่มตัวอย่างในการสำรวจสถานภาพในโครงการย่อยต่างๆในข้อ 9.1 ข้างต้นมีหลักการร่วมอย่างกว้างๆว่า ในส่วนของกิจการให้การศึกษา (ถึงผู้ผลิต) ให้ครอบคลุมสถานศึกษาทุกระดับการศึกษาตั้งแต่ประถมศึกษา, มัธยมศึกษา,

อาชีวศึกษาและอุดมศึกษา โดยให้รวมทั้งสถานศึกษาที่สังกัดภาครัฐและที่สังกัดภาคเอกชนและพิจารณานาของสถานศึกษาว่าเป็นสถานศึกษานาใดใหญ่ กลาง เล็กด้วย ส่วนจำนวนจุดตัวอย่างให้เป็นไปตามความเหมาะสมของภูมิภาคแต่ละภูมิภาค นอกจากนี้ให้พิจารณาการเพิ่มกลุ่มตัวอย่างที่เป็นลักษณะพิเศษของภูมิภาคนั้นๆ เช่นในกรณีของภาคใต้มีการสำรวจสถานภาพการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศของโรงเรียนสอนศาสนาอิสลามด้วย

9.3 ในส่วนของการสำรวจความต้องการของกึ่งผู้ใช้ผู้รู้ภาษาต่างประเทศของไทยนั้นมีหลักการว่าให้เก็บข้อมูลจากทั้งผู้ว่าจ้างผู้รู้ภาษาต่างประเทศและลูกจ้างหรือผู้รู้ภาษาต่างประเทศที่เข้ามาทำงานในหน่วยงานนั้นๆ และให้ครอบคลุมพื้นที่และธุรกิจทั้งในส่วนของคุณยกลางธุรกิจและในส่วนที่ไกลจากศูนย์กลางดังกล่าว ในส่วนนี้ภูมิภาคแต่ละภูมิภาคน่าจะมี ความแตกต่างกัน เช่น บางภาคอาจมีธุรกิจหลากหลายกว่าบางภาค นอกเหนือไปจากธุรกิจที่ทุกภาคมีส่วนร่วม เช่น กิจการที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว กิจการบริการทางสุขภาพ ฯลฯ ดังนั้นภูมิภาคต่างๆ ก็จำเป็นต้องพิจารณาทั้งจุดเก็บตัวอย่างและจำนวนตัวอย่างที่จะสะท้อนความต้องการผู้รู้ภาษาต่างประเทศตามความเหมาะสมของพื้นที่แต่ละภาค

เท่าที่ปรากฏวิธีการสุ่มตัวอย่างในโครงการย่อยๆมีลักษณะใกล้เคียงกัน คือ ใช้วิธีการสุ่มทั้งแบบเจาะจงและแบบง่าย

10. รูปแบบแบบสอบถามของชุดโครงการข้อมูลพื้นฐานฯ

เนื่องจากชุดโครงการข้อมูลพื้นฐานฯ ใช้แบบสอบถามเป็นหลักในการเก็บข้อมูลจึงมีการประชุมหารือกันในเรื่องประเภทของแบบสอบถาม ประเด็นคำถาม ผู้ที่จะเป็นผู้ตอบแบบสอบถาม วิธีการเลือกจุดเก็บ และวิธีการเก็บข้อมูลในโครงการแรกคือ โครงการข้อมูลพื้นฐานการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศและการใช้ภาษาต่างประเทศในภาคเหนือ และได้ตกลงกรอบรูปแบบสอบถามซึ่งได้ใช้เป็นแนวทางสำหรับภาคอื่นๆ คือ ในส่วนของผู้ผลิตให้มีแบบสอบถาม 3 แบบ คือ **แบบสอบถามผู้บริหาร** ซึ่งจะครอบคลุมนโยบายของสถานศึกษาในระดับต่างๆในเรื่องของการเปิดหลักสูตร การจัดสรรงบประมาณ การรับครู การพัฒนาครู การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนการสอน การจัดหาแหล่งเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน **แบบสอบถามผู้สอน** ซึ่งจะครอบคลุมข้อมูลทั่วไปของผู้สอนในระดับการศึกษาต่างๆ ทักษะทางภาษาที่ผู้สอนมีความถนัดและที่อยากจะพัฒนาความสามารถในทักษะนั้นๆ ความเข้าใจมีส่วนเกี่ยวข้องในการวางแผนนโยบายการเรียนการสอน การวางแผนหลักสูตร ความเชี่ยวชาญในการสอน การมีโอกาพัฒนาความสามารถในภาษาต่างประเทศที่สอน ปัญหาในการสอน **แบบสอบถามผู้เรียน** ซึ่งครอบคลุมข้อมูลทั่วไปของผู้เรียน การเริ่มเรียนภาษาต่างประเทศ ทักษะทางภาษาที่ถนัดและที่ต้องการพัฒนา ข้อมูลแหล่งเรียนรู้ วิธีการเรียนรู้ด้วยตนเองที่ผู้เรียนใช้ ทั้งนี้แบบสอบถามผู้เรียนระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา และอุดมศึกษาอาจมีความแตกต่างกันได้เพราะเป้าหมาย เนื้อหาของการเรียนแตกต่างกัน **แบบสอบถามผู้ประกอบการ/ผู้ว่าจ้าง** ซึ่งครอบคลุมข้อมูลทั่วไปของผู้ประกอบการ/ผู้ว่าจ้าง ความพึงพอใจในความสามารถของผู้รู้ภาษาต่างประเทศ ทักษะภาษาต่างประเทศที่ต้องการ การสนับสนุนความสามารถทางภาษาของลูกจ้าง ฯลฯ **แบบสอบถามลูกจ้าง** ซึ่งครอบคลุมข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับเพศ อายุ วุฒิการศึกษา ทักษะทางภาษาที่ถนัด ทักษะที่ต้องการพัฒนา วิธีการสร้างความสามารถทางภาษาของตน ฯลฯ

11. วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

เนื่องจากข้อมูลที่ได้เป็นข้อมูลจากแบบสอบถามจึงมีการวิเคราะห์เชิงปริมาณ หากคำร้อยละ/ค่าเฉลี่ย และมีการวิเคราะห์เสนอแบบเชิงปริมาณ

12. ผลการศึกษา

12.1 กิ่งผู้ผลิต

1) ข้อมูลสถานศึกษาและตัวอย่างที่ใช้

ในการเก็บข้อมูลพื้นฐานการจัดการการเรียนการสอนของไทยนั้น ได้กล่าวแล้วว่า จะให้ครอบคลุมระดับการศึกษาในระบบตั้งแต่ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา จนถึงระดับอุดมศึกษา และให้ครอบคลุมทุกภาคของประเทศไทย ในการดำเนินการจริงข้อมูลสถานศึกษาในระดับต่างๆ ในทุกภูมิภาคแสดงให้เห็นว่าจะต้องมีการสุ่มตัวอย่างเพื่อความเป็นไปได้ของโครงการทั้งในด้านงบประมาณ กำลังคน และข้อจำกัดของเวลา ในการดำเนินงานโครงการย่อยในภาคเหนือ ภาคกลางและภาคใต้ วัตถุประสงค์ในการสร้างเครือข่าย โดยให้ครูอาจารย์ในท้องถิ่นได้รับรู้ และบางส่วนได้เข้าร่วมงานเป็นการกระตุ้นให้เกิดเครือข่ายได้ถูกนำมาเป็นปัจจัยหนึ่งในการกำหนดจำนวนจุดตัวอย่าง หรือสถานศึกษาที่จะใช้เป็นตัวอย่างไม่ซ้ำ สำหรับภาคกลาง ภาคตะวันตก และภาคตะวันออก ซึ่งใช้การเก็บข้อมูลทางไปรษณีย์ เนื่องจากเหตุผลทางงบประมาณ และระยะเวลาของโครงการ ทำให้ต้องใช้ข้อมูลที่มีจำนวนมากพอ เพื่อความเชื่อถือทางสถิติ ทำให้ต้องใช้จุดเก็บข้อมูลมาก ดังจะเห็นได้จากตารางที่ 1, 2, 3, 4 ในภาคผนวก การสุ่มตัวอย่างในภาคเหนือ ภาคใต้และภาคตะวันออกเพียงเหนือ แม้จะมีจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับจำนวนจริงของสถานศึกษาในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา ก็มีหลักการสุ่มตัวอย่างและให้ผลซึ่งเสริมซึ่งกันและกัน และสอดคล้องกับผลที่ได้จากการศึกษาของภาคกลาง ภาคตะวันตก และภาคตะวันออก ที่มีจำนวนประชากรอยู่ในเกณฑ์ที่เชื่อถือได้ทางสถิติ

2) ภาษาต่างประเทศที่เปิดสอนในระดับต่างๆ ในภูมิภาคต่างๆ

จากการศึกษาโครงการย่อยในทุกภาค พบว่าภาษาต่างประเทศที่มีการสอนในประเทศไทยมีจำนวนรวมทั้งสิ้น 19 ภาษา ได้แก่ ภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมัน อิตาลี สเปน รัสเซีย โปรตุเกส จีน ญี่ปุ่น เกาหลี เวียดนาม เขมร พม่า ลาว มาเลย์ อาหรับ ฮินดี บาลีสันสกฤต และกรีก ภาษาต่างประเทศที่มีการสอนในทุกระดับและทุกภูมิภาคคือ ภาษาอังกฤษและภาษาจีน สำหรับภาษาจีนที่เปิดสอนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษานั้น พบในสถาบันศึกษาภาคเอกชนเท่านั้น ภาษาต่างประเทศอื่นๆ มีการสอนในระดับการศึกษาที่ต่างกันออกไปและต่างกันในแต่ละภาคด้วย ภาษาฝรั่งเศสเป็นภาษาที่มีการสอนกว้างขวางมากที่สุดในกลุ่มหลังนี้ มีข้อที่น่าสนใจเกี่ยวกับภาษาฝรั่งเศสก็คือ ภาษานี้เป็นภาษาต่างประเทศที่มีการสอนในระบบมานานกว่าภาษาต่างประเทศอื่นๆ ยกเว้นภาษาจีนและภาษาอังกฤษ แต่ก็ไม่ได้เปิดสอนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น นอกจากนี้ในระดับอาชีวศึกษา ภาษาฝรั่งเศสก็ไม่มีการสอนยกเว้นในภาคเหนือ ผลการศึกษาแสดงด้วยว่าระดับอุดมศึกษาเป็นระดับที่มีการสอนภาษาต่างประเทศมากที่สุด รวมทั้งสิ้นถึง 19 ภาษา ภาษาเพื่อนบ้าน เช่น ภาษาลาว ภาษาพม่า ภาษามาเลย์ มีการสอนในมหาวิทยาลัยตามความใกล้ชิดทางภูมิภาคแตกต่างกันออกไป (ดูตารางที่ 5 ในภาคผนวก)

3) ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผู้สอน

ข้อมูลกลุ่มตัวอย่างแสดงว่าในทุกภาคผู้สอนภาษาในทุกระดับการศึกษาเป็นหญิงมากกว่าชาย และเป็นชาวไทยเป็นส่วนใหญ่ ในประเด็นของอายุ (ดูตารางที่ 6 ในภาคผนวก) ผู้สอนส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มอายุ 41 ปีขึ้นไป และมีประสบการณ์การสอนโดยเฉลี่ยประมาณ 10 ปีขึ้นไป การที่อายุเฉลี่ยอยู่ในระดับนี้อาจเป็นไปได้ว่าผู้ตอบแบบสอบถามในโรงเรียนต่าง ๆ นั้นโดยปกติก็มักจะให้ผู้มีวุฒิซึ่งมักมีประสบการณ์ในการสอนเป็นผู้ตอบ จากการเชื่อมโยงผลการศึกษา ก็อาจมีส่วนที่เชื่อมโยงกับอายุได้ เช่น ความถนัดในการใช้อุปกรณ์การสอนในห้องเรียนนั้น ผู้ตอบในระดับประถมศึกษาส่วนใหญ่ถนัดการใช้ภาพของจริง และแถบบันทึกเสียงซึ่งเป็นอุปกรณ์การสอนที่มีการฝึกฝนกันมานานในประเทศไทย ก่อนการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยกว่า เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ และการใช้อินเตอร์เน็ต

ในส่วนของผู้ฝึกการศึกษาของผู้สอน (ดูตารางที่ 7 ในภาคผนวก) ผู้สอนส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรีขึ้นไป มีอยู่บ้างที่ข้อมูลระบุว่ามิผู้ที่จบต่ำกว่าปริญญาตรี แต่ก็มีเป็นส่วนน้อย เมื่อพิจารณาว่าวุฒิของผู้สอนตรงกับภาษาที่สอนหรือไม่ ผลปรากฏว่าใน 3 ภาษาที่มีการเรียนการสอนมากคือภาษาอังกฤษ จีน และญี่ปุ่น วุฒิของผู้สอนไม่ตรงกับภาษาที่สอนอยู่ไม่น้อย (ดูตารางที่ 8 ในภาคผนวก) โดยเฉพาะระดับประถมศึกษา ครูผู้สอนภาษาอังกฤษให้ข้อมูลว่ามีวุฒิไม่ตรงแต่ต้องสอนภาษาอังกฤษ ซึ่งอาจทำให้ครูผู้สอนไม่มั่นใจในการสอนเท่าที่ควร นอกจากนี้ในภาษาจีนและญี่ปุ่น ผู้สอนจำนวนไม่น้อยก็มีได้จบการศึกษาภาษานั้นมาโดยตรงในระดับปริญญาตรี โดยอาจมาศึกษาต่อยอดขึ้นในระดับปริญญาโทหรือในการอบรมระยะสั้น นอกจากนี้ในการสอนภาษาจีนและญี่ปุ่นในระดับต่างๆยังอาศัยเจ้าของภาษาเป็นผู้สอนประจำหรือพิเศษจำนวนมาก เมื่อเทียบกับการสอนภาษาอังกฤษ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้สอนคนไทย ข้อนี้แสดงให้เห็นว่าการสร้างบุคลากรที่เป็นครูทางภาษานั้นต้องใช้เวลานาน

ข้อมูลที่น่าสังเกตเกี่ยวกับตัวผู้สอนเองก็คือการที่จำนวนผู้สอนในทุกระดับมีการทดสอบความสามารถทางภาษาที่ตนสอนน้อย ในประเทศญี่ปุ่นมีการทดสอบความสามารถทางภาษาต่างประเทศของครูผู้สอน หากนำมาใช้ในประเทศไทยด้วย หลักการว่าต้องมีการพัฒนาควบคู่ไปกับเรื่องสอนด้วยเมตตาธรรมอย่างจริงจังก็จะช่วยให้ผู้สอนมีความตื่นตัวอยู่เสมอและมีผลกับความมั่นใจในความสามารถทางภาษา

4) ทักษะทางภาษาและเนื้อหาที่ผู้สอนถนัดในการสอนในระดับประถม มัธยม และอาชีวศึกษา

ข้อมูลจากแบบสอบถามเกี่ยวกับทักษะทางภาษา 4 ทักษะคือ อ่าน เขียน พูด ฟัง และเนื้อหาภาษาได้แก่ ศัพท์ และไวยากรณ์ที่ผู้สอนในระดับการศึกษา 3 ระดับที่ต่ำกว่าระดับอุดมศึกษาแสดงว่า หากจัดลำดับความถนัด 3 อันดับแรกคือ 1 (ถนัดมาก) ถึง 3 (ถนัดน้อย) ทักษะการอ่านเป็นทักษะที่ผู้สอนในทุกภาคและทุกระดับมีความถนัดมากที่สุด อาจเป็นอันดับ 1 (เป็นส่วนใหญ่) หรืออันดับ 2 และ 3 (เป็นส่วนน้อย) นอกจากนี้ ยังแสดงว่าผู้สอนถนัดเนื้อหาศัพท์และไวยากรณ์เป็นส่วนใหญ่มากเว้นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งมีข้อมูลที่แตกต่างกันออกไป ที่น่าสนใจมากก็คือในระดับอาชีวศึกษาข้อมูลแสดงว่าผู้สอนในระดับนี้เห็นว่าตนเองถนัดทักษะพูดมากกว่าไวยากรณ์ และเนื้อหาศัพท์ เมื่อพิจารณาทักษะและเนื้อหาที่ผู้สอนถนัดในระดับอุดมศึกษาในภาคต่างๆของไทย (ดูตารางที่ 10 ในภาคผนวก) ในภาษาต่างๆ 4 ภาษาคือ ภาษาอังกฤษ จีน ญี่ปุ่น ซึ่งเป็นภาษาที่ได้รับความนิยม 3 อันดับแรกในทุกภาค และภาษามลายูซึ่งเป็นภาษาที่ได้รับความนิยมเป็นอันดับ 3 แทนภาษาญี่ปุ่นในภาคใต้แล้ว ก็พบว่า มีความหลากหลายในระดับของความถนัดในทักษะ กล่าวคือ ส่วนใหญ่จะแสดงว่าทักษะการอ่านอยู่ในอันดับความถนัดที่ 1 หรือ 2 ทักษะการพูด เนื้อหา ศัพท์และไวยากรณ์อยู่ในอันดับ 1 และ 2 ส่วนการฟังก็อยู่ในอันดับที่ 2 และ 3

5) ทักษะทางภาษาที่ผู้สอนต้องการพัฒนาระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาและอาชีวศึกษาตามลำดับ

ข้อมูลจากการศึกษาของภาคต่างๆในประเทศไทยแสดงว่าผู้สอนในระดับการศึกษาที่ต่ำกว่าอุดมศึกษาระบุว่าต้องการพัฒนาทักษะพูดและฟังตามลำดับ 1 หรือ 2 (ดูตารางที่ 11 ในภาคผนวก) ส่วนทักษะการอ่านและการเขียนมีความต้องการพัฒนาเป็นอันดับที่ใกล้เคียงกันคือ ต้องการน้อย จากผลการศึกษาที่แสดงมาข้างต้นนี้ทำให้คิดได้ว่า หลักสูตรการศึกษาปี พ.ศ.2544 ที่กระทรวงศึกษาธิการตั้งเป้าหมายไว้ว่าให้มีการสอนทักษะพูดและฟังในทุกช่วงชั้นอาจมีปัญหา

ตารางที่ 12 ในภาคผนวกแสดงความต้องการพัฒนาทักษะทางภาษาในระดับอุดมศึกษาซึ่งได้จัดแยกตามภาษาเพราะในระดับนี้มีการสอนภาษาต่างประเทศหลายภาษาปรากฏว่า สามอันดับแรกของความต้องการมีความแตกต่างกันไปในแต่ละภาษาและแต่ละภาค สำหรับภาษาอังกฤษถ้าพิจารณาความต้องการก็จะได้ว่าทักษะการพูด เขียนและแปล มีความต้องการมากกว่าทักษะและเนื้อหาอื่น ในภาษาจีนความต้องการในภูมิภาคส่วนใหญ่เป็นทักษะการอ่านและแปล ส่วนภาษาญี่ปุ่นมีความหลากหลายมากโดยอาจมีทักษะพูด ซึ่งมีความต้องการร่วมในภูมิภาคที่ชัดเจนกว่าทักษะอื่น สำหรับภาษาฝรั่งเศส ความต้องการร่วมในภูมิภาคส่วนใหญ่ได้แก่ทักษะเขียนและแปล ส่วนภาษาเยอรมันคือทักษะการเขียน ในภาคใต้ที่ภาษามลายูมีความต้องการสูงนั้น ทักษะการพูด ศัพท์ เขียนและอ่าน เป็นทักษะที่ผู้สอนต้องการพัฒนาตามลำดับ ภาษาเกาหลีซึ่งผู้เขียนนำมาใส่ไว้ด้วย เพราะกำลังเป็นภาษาที่เริ่มมีผู้นิยมเรียนมากขึ้นนั้น ผู้สอนระบุหลายทักษะได้แก่ ทักษะพูด อ่าน แปล และเนื้อหา

ศัพท์ เมื่อดูในภาพรวมของทุกภาษาที่ยกมาอาจกล่าวได้ว่าผู้สอนระดับอุดมศึกษาต้องการพัฒนาทักษะการพูด การเขียนและการแปลเป็นส่วนใหญ่

6) ข้อมูลเกี่ยวกับขนาดของห้องเรียน

ปัญหาหนึ่งที่ผู้สอนภาษาต่างประเทศชี้ให้เห็นก็คือการที่ห้องเรียนเป็นห้องเรียนขนาดใหญ่ที่มีผู้เรียนจำนวนมาก ทำให้การฝึกฝนทักษะพูดและฟังเป็นไปได้ยากภายในชั่วโมงที่เรียน และเป็นไปได้ยากที่ผู้สอนจะติดตามพฤติกรรม การเรียน รวมทั้งการตรวจการเขียนในห้องเรียนขนาดใหญ่ที่เป็นภาระของผู้สอนมาก จากแบบสอบถามในโครงการต่างๆ (ดูตารางที่ 13 ในภาคผนวก) ก็ปรากฏว่าขนาดของห้องเรียนที่เป็นข้อมูลซึ่งได้จากผู้บริหารเป็นห้องเรียนขนาดใหญ่ 30 คนขึ้นไป บางชั้นเรียนเช่น ภาษาอังกฤษพื้นฐานในระดับมหาวิทยาลัยอาจขึ้นไปถึง 60 คน ขนาดห้องเรียนใหญ่เช่นนี้มักพบในภาษาที่มีผู้เรียนมาก เช่น ภาษาอังกฤษ และในสถานศึกษาขนาดใหญ่มากกว่าขนาดเล็ก ปัญหาเรื่องนี้เป็นปัญหายืดเยื้อซึ่งในบางแห่งใช้วิธีที่ให้ผู้เรียนเข้าเรียนในห้องคอมพิวเตอร์ตามเวลาที่สะดวก หรือให้มีการเรียนแบบกลุ่มในลักษณะเรียนด้วยตนเองและช่วยกัน ซึ่งผลการศึกษาในแบบนี้จะต้องมีการติดตามอย่างรอบคอบว่าผลเป็นอย่างไร และมีความเหมาะสมในระดับการศึกษาใดมากที่สุด

7) แหล่งการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ

เป็นที่ทราบกันดีว่าในการสอนภาษาต่างประเทศเป็นภาษาต่างประเทศนั้น เวลาที่มีการเรียนการสอนในห้องเรียนมีจำกัดในทุกระดับ ยกเว้นในระดับอุดมศึกษาซึ่งมีหลักสูตรภาษาต่างประเทศเป็นวิชาเอกซึ่งมีเวลาเรียนและฝึกฝนอย่างเต็มที่ ด้วยเหตุนี้ผู้เรียนจึงจะต้องฝึกฝนและเรียนด้วยตนเองเป็นการเสริม ในระบบการศึกษาของไทยแหล่งการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศที่ใช้กันมาแต่เดิมคือห้องสมุด ซึ่งช่วยเสริมทักษะการอ่านและในปัจจุบันอาจมีการจัดสถานที่เฉพาะหรือมุมในห้องสมุดให้มีการดูวิดีโอซึ่งช่วยเสริมทักษะการฟัง นอกจากนี้ก็มีห้องปฏิบัติการทางภาษาซึ่งมีการส่งเสริมตั้งแต่สมัยที่การเรียนภาษาเป็นแบบฝึกหัดตาม และในช่วงเวลา 10 - 15 ปีมานี้ก็มีศูนย์การเรียนรู้ด้วยตนเองซึ่งมีอุปกรณ์หลายหลากทั้งแถบบันทึกเสียงและคอมพิวเตอร์ ระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต และอื่นๆ ในการศึกษาโครงการ “ข้อมูลพื้นฐานฯ (2546-2549)” ได้มีการสอบถามว่ามีแหล่งเรียนรู้แบบใดบ้างจากผู้บริหารการศึกษาในสถานศึกษาต่างๆ (ดูตารางที่ 14 ในภาคผนวก) ผลปรากฏว่า ในสถานศึกษาในเกือบทุกระดับและภูมิภาค มีห้องสมุด ห้องปฏิบัติการทางภาษา ซึ่งเป็นแหล่งการเรียนรู้ดั้งเดิม มีคอมพิวเตอร์ซึ่งถือได้ว่าค่อนข้างใหม่ แต่ศูนย์เรียนรู้ด้วยตนเองและอินเทอร์เน็ตยังมีไม่มากนักในสถานศึกษาต่างๆ อาจเป็นเพราะมีค่าใช้จ่ายสูงในการติดตั้งและรักษา ข้อมูลในเรื่องแหล่งการเรียนรู้ที่มีอยู่ทั่วไป และยังมีไม่มากตามที่กล่าวมานี้ น่าจะเป็นประโยชน์หากนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในอันที่จะทำให้หลักสูตรการศึกษาปี พ.ศ.2544 มีสัมฤทธิ์ผล ในขณะที่อุปกรณ์ แหล่งการเรียนรู้ที่ก้าวหน้าทันสมัยนั้นยังไปไม่ได้ในทุกพื้นที่การศึกษาในปัจจุบัน

8) อุปกรณ์ที่ใช้สอน

ตารางที่ 15 ในภาคผนวกชี้ให้เห็นการใช้อุปกรณ์การสอนของผู้สอนในระดับการศึกษาต่างๆ เห็นได้ว่าในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาและอาชีวศึกษา ผู้สอนยังใช้ภาพประกอบวัสดุจริง (ซึ่งน่าจะเป็นเพราะใช้วิธีการสอนแบบสถานการณ์จริง) และแถบบันทึกเสียงมาก ข้อมูลนี้ชี้ให้เห็นว่า ถ้าจะให้มีการใช้เครื่องมือที่ทันสมัยก็จะต้องมีการฝึกฝนผู้สอนทำให้เกิดความถนัด อย่างไรก็ดีในช่วงที่กำลังดำเนินการอยู่นี้ก็ควรที่จะใช้อุปกรณ์ที่มีอยู่ และความถนัดที่ผู้สอนมี มาจัดหาวิธีการและสื่อที่เหมาะสมที่จะทำให้เกิดความสามารถทางภาษาที่เป็นไปได้มากที่สุด ดังเช่นข้อเสนอใน “มุมมองเบื้องต้นนโยบายการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศของไทย” (ปราณี กุลละวณิชย์, 2549)

9) อุปสรรคและปัญหาในการสอนของผู้สอน

อุปสรรคและปัญหาในการสอนของผู้สอนภาษาต่างประเทศเป็นภาษาต่างประเทศ เป็นข้อมูลที่ได้ทั้งจากผู้สอนเอง และจากผู้บริหารสถาบันศึกษา อุปสรรคและปัญหาที่อยู่ในตารางที่ 16 (ดูภาคผนวก) แม้จะเป็นที่ทราบกันจากการศึกษาก่อนหน้านี้แต่ผลการศึกษาในครั้งนี้ก็เป็นการย้ำว่า ผู้สอนในระดับประถมศึกษายังคงมีภาระงานที่มากเกินไป ทั้ง

ต้องสอนวิชาอื่นๆ และต้องทำภาระงานอื่นๆ นอกจากสอนที่ผู้สอนระดับอาชีวศึกษามีภาระงาน ดังปรากฏในการศึกษาของภาคกลางภาคตะวันตก และภาคตะวันออก ว่าเฉลี่ยแล้วประมาณ 30 ชั่วโมงต่อสัปดาห์และส่วนหนึ่งนั้นเป็นงานบริหาร อย่างไรก็ตามในระดับอุดมศึกษา ภาระงานอาจไม่เป็นปัญหานักเท่ากับผู้สอนในระดับอื่นๆ

อุปสรรคอีกเรื่องหนึ่งก็คือการที่ผู้สอนสอนไม่ตรงกับวุฒิการศึกษา ซึ่งเป็นปัญหานักในระดับประถมศึกษา ปัญหาอื่นๆที่ไม่เกี่ยวกับตัวผู้สอนมีหลายหลากทั้งความไม่พร้อมของผู้เรียน ทั้งการที่ห้องเรียนมีขนาดใหญ่ และการขาดสื่ออุปกรณ์ในการสอน อย่างไรก็ตามก็ตีผู้สอนส่วนใหญ่ก็ให้ข้อมูลว่า แม้จะมีอุปสรรคมากมายแต่ผู้สอนส่วนใหญ่ก็ยังเลือกที่จะเป็นครูภาษาต่างประเทศต่อไป แสดงให้เห็นขวัญและกำลังใจที่ดียกเว้นผู้สอนในภาคใต้ ตามตารางที่ 16

10) การเรียนภาษาต่างประเทศกับผู้สอนที่เป็นคนไทยหรือเจ้าของภาษา

ในการเรียนภาษาต่างประเทศในฐานะภาษาต่างประเทศนั้น ปัญหาที่แก้ได้ยากปัญหาหนึ่งก็คือการที่ผู้เรียนไม่มีโอกาสพูด คุย พบปะกับผู้พูดที่เป็นเจ้าของภาษา ในประเทศญี่ปุ่นได้มีการรณรงค์ให้มีการที่เด็กนักเรียนในระดับประถมได้มีโอกาสเรียนกับครูเจ้าของภาษาหรือที่เรียกว่า ALT (ทวิชา แพทย์วิบูลย์, 2549) แต่การมีโครงการเช่นนี้ต้องการงบประมาณอย่างมากที่จะให้มีการกระจายในทุกโรงเรียนในประเทศ นอกจากนี้ในเรื่องของประสิทธิภาพนักการศึกษาญี่ปุ่นเองยังมีความสงสัยว่าครูในโครงการ ALT ได้มีส่วนช่วยให้เกิดการพัฒนาศักยภาพของเด็กได้จริงหรือไม่ สำหรับในประเทศไทยข้อมูล (ดูตารางที่ 17 ในภาคผนวก) ชี้ให้เห็นว่าครูสอนภาษาในระดับอุดมศึกษาในภาคกลางเท่านั้นที่มีผู้สอนที่เป็นเจ้าของภาษาในระดับหนึ่ง แต่ส่วนใหญ่ในทุกระดับแล้วผู้สอนเป็นคนไทยในภาษาต่างประเทศทุกภาษา โดยเฉพาะภาษาอังกฤษซึ่งหากมองในทางบวกก็แสดงว่าระดับอุดมศึกษามีกำลังผลิตบุคลากรได้ดี

11) ทักษะทางภาษาที่ผู้เรียนเห็นว่าคนมีในภาษาอังกฤษ

ในการสอบถามผู้เรียนในทุกระดับในการเรียนภาษาอังกฤษในภาคใต้และภาคกลาง ภาคตะวันตกและภาคตะวันออก (ตารางที่ 18.1 ในภาคผนวก) และในระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษาของภาคเหนือ (ตารางที่ 18.2 ในภาคผนวก) แสดงว่า ผู้เรียนในทุกระดับเห็นว่าตนเองมีทักษะในการอ่านดีที่สุด รองลงมาคือทักษะการเขียน (โรงเรียนในระดับมัธยมศึกษาฝึกการเขียนข้อความสั้นๆและอาจเป็นเช่นเดียวกับในระดับอุดมศึกษาในการศึกษาภาษาอังกฤษขั้นพื้นฐาน) ยกเว้นในภาคเหนือ ถัดไปส่วนใหญ่คือทักษะการฟัง และท้ายสุดส่วนใหญ่คือทักษะการพูด ข้อมูลนี้ตรงกับข้อมูลของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ดูตารางที่ 19) ซึ่งรวมทักษะต่างๆทุกภาษา ข้อมูลนี้แสดงให้เห็นผลของการสอนตามทักษะความถนัดของครู คือ การอ่าน และแสดงให้เห็นว่าทักษะพูดและฟัง เป็นทักษะที่ไม่ตรงกับแผนช่วงชั้นของการศึกษาปี พ.ศ.2544

12) ทักษะภาษาที่ผู้เรียนต้องการพัฒนาในภาษาอังกฤษ

ข้อมูลในการสอบถามผู้เรียนในทุกระดับในภาคใต้และภาคกลาง ภาคตะวันตกและภาคตะวันออก และในภาคเหนือเฉพาะระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษาว่าต้องการพัฒนาทักษะใดในภาษาอังกฤษ แสดงว่าผู้เรียนส่วนใหญ่ ยกเว้นระดับมัธยมศึกษาในภาคเหนือซึ่งต้องการพัฒนาทักษะพูด ทักษะฟัง และทักษะเขียนมาเท่าๆ กัน (ดูตารางที่ 20.1 และ 20.2 ในภาคผนวก) ต้องการพัฒนาด้านทักษะการพูด รองลงมาคือทักษะการเขียน ทักษะการฟังและการอ่าน ยกเว้นระดับอาชีวศึกษาในภาคใต้และระดับอุดมศึกษาในภาคกลาง ภาคตะวันตกและภาคตะวันออก ข้อมูลนี้ตรงกับข้อมูลของภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งถามทักษะที่ต้องการปรับปรุงรวมๆ ในทุกภาษา (ตารางที่ 21 ในภาคผนวก) ข้อมูลในข้อ 12 นี้เป็นข้อมูลที่ยืนยันความไม่สามารถในทักษะพูดของผู้เรียน เรื่องนี้เป็นเรื่องที่ต้องพิจารณาและศึกษาต่อไปให้รอบคอบว่าควรต้องแก้ไขให้เกิดทักษะนี้ในระดับความต้องการที่เท่าใด และควรต้องทำในระดับใดที่มีความเป็นไปได้มากที่สุดโดยพิจารณาเรื่องทรัพยากรและทรัพยากรบุคคลประกอบด้วย

13) กิจกรรมที่ผู้เรียนทำในห้องเรียน

ในการสอนภาษาต่างประเทศมีรูปแบบการฝึกฝนและการทำกิจกรรมหลากหลายที่ใช้กันในประเทศต่างๆ แต่การปฏิบัติจริงในห้องเรียนของไทยก็มีข้อจำกัดหลายประการ เช่น เรื่องจำนวนนักเรียน ความถนัดของครู เป็นต้น

ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามที่ถามในภาคเหนือ ภาคใต้ และภาคกลาง ภาคตะวันออกและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แสดงว่ากิจกรรมในห้องเรียนภาษาอังกฤษที่ผู้สอนสามารถใช้ในห้องเรียนที่มีขนาดใหญ่คือ การทำแบบฝึกหัด (ดูตารางที่ 22 ในภาคผนวก) การทำข้อสอบ และการใช้บทบาทสมมติเป็นกิจกรรมที่ใช้พอๆ กัน แต่ในระดับอุดมศึกษาในภาคเหนือและภาคใต้มีการใช้การบูรณาการทักษะคือ ฟัง-พูด-อ่าน-เขียน ซึ่งในภาคกลาง ภาคตะวันออกและภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ได้ถามข้อมูลนี้ก็นำสันนิษฐานได้ว่าใช้การบูรณาการทักษะเช่นกัน เมื่อศึกษาข้อมูลที่ได้จากภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งถามกิจกรรมโดยไม่เจาะจงภาษาด้วย (ดูตารางที่ 23 ในภาคผนวก) ก็ได้ข้อมูลที่ตรงกันในเรื่องการทำแบบฝึกหัด แต่มีการใช้การพูด ฟัง อ่าน เขียน และพูดหน้าห้อง ซึ่งเป็นวิธีการที่ทันสมัยกว่ามากกว่าด้วย สำหรับข้อมูลกิจกรรมในห้องเรียนในภาษาอื่นๆในระดับอุดมศึกษาในภาคเหนือและภาคใต้ (ดูตารางที่ 24) แสดงว่ามีการใช้กิจกรรมฟัง-พูด-อ่าน-เขียนเช่นกัน รวมทั้งมีการใช้การทดสอบซึ่งเป็นกิจกรรมที่ต้องทำในทุกแบบของการสอนอยู่แล้ว

14) กิจกรรมนอกชั้นเรียนของผู้เรียน

ในการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศนั้นเป็นที่รู้กันว่าต้องมีการที่ผู้เรียนต้องฝึกฝนเพิ่ม การฝึกฝนนั้นหากเป็นไปได้ก็คือ การให้ผู้เรียนมีโอกาสได้พบปะสนทนากับเจ้าของภาษาในชีวิตจริง ทำให้ได้ฝึกทักษะทั้งพูดและฟังในสภาพจริง แต่ในสิ่งแวดล้อมเช่นในประเทศไทยโอกาสดังกล่าวค่อนข้างน้อย ดังนั้นกิจกรรมที่จะช่วยเสริมทักษะการฟังการอ่านก็คือ กิจกรรมที่ผู้สอนอาจทำเองได้ง่ายในชีวิตประจำวัน ตารางที่ 25 ในภาคผนวกแสดงการทำกิจกรรมนอกห้องเรียนของผู้เรียนภาษาอังกฤษในภาคเหนือและภาคใต้ จะเห็นได้ว่าผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาและอาชีวศึกษาใช้การดูโทรทัศน์และการใช้คอมพิวเตอร์ค่อนข้างมากกว่ากิจกรรมอื่นๆ ข้อมูลของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ดูตารางที่ 26 ในภาคผนวก) แสดงว่าผู้เรียนภาษาต่างประเทศโดยรวมใช้การอ่านตำราและคอมพิวเตอร์สูงกว่าอย่างอื่น ยกเว้นในระดับอาชีวศึกษาซึ่งใช้กิจกรรมที่พบปะกับเจ้าของภาษามากกว่าการอ่านตำรา ในระดับอุดมศึกษาทั้งภาคเหนือและภาคใต้แสดงให้เห็นการพยายามสนทนาคับภาษาอังกฤษกับชาวต่างประเทศในระดับหนึ่งแม้จะมีร้อยละที่ยังต่ำก็น่าจะแสดงถึงความเป็นไปได้ที่ผู้เรียนจะมีโอกาสพูดคุยกับเจ้าของภาษาหรือชาวต่างประเทศที่พูดภาษาอังกฤษมากขึ้น ข้อมูลของภาคเหนือและภาคใต้ สำหรับภาษาต่างประเทศอื่นๆก็ยืนยันว่ามีกิจกรรมนอกห้องเรียนที่นักศึกษาได้ใช้ภาษาต่างประเทศนอกห้องเรียนในระดับอุดมศึกษา (ดูตารางที่ 27 ในภาคผนวก)

15) พฤติกรรมการเรียนภาษาต่างประเทศของผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา

อย่างไรก็ดี การศึกษาพฤติกรรมในการเรียนภาษาต่างประเทศใน 3 อันดับแรกของผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา (ดูตารางที่ 28 ในภาคผนวก) ซึ่งเชื่อว่าเป็นระดับที่ผู้เรียนควรเรียนรู้ด้วยตนเองนั้นปรากฏว่าผู้เรียนในทุกภูมิภาคมีความเห็นตรงกันว่าเรียนภาษาต่างประเทศคือ การเข้าเรียนโดยสม่ำเสมอ และทำงานส่งอาจารย์ตามที่กำหนด คำตอบนี้ทำให้คิดได้ว่า นักศึกษาส่วนใหญ่อาจมีความคิดว่า การเรียนภาษาต่างประเทศโดยทั่วไปคือการเรียนตามที่ต้องการในหลักสูตรเท่านั้น

12.2 ถึงผู้ใช้

ในถึงผู้ใช้ซึ่งศึกษาจากแบบสอบถามผู้ว่าจ้างและลูกจ้างในธุรกิจประเภทต่างๆ ที่ต้องใช้ภาษาต่างประเทศนั้น มีผลการศึกษาดังต่อไปนี้

1) วุฒิการศึกษาของลูกจ้าง

ลูกจ้างที่ต้องใช้ภาษาต่างประเทศในธุรกิจต่างๆ และในภาคต่างๆ นั้น (ดูตารางที่ 29 ในภาคผนวก)โดยภาพรวมมีความใกล้เคียงกันในวุฒิการศึกษาระหว่างการเป็นผู้จบปริญญาตรีขึ้นไปกับต่ำกว่าระดับปริญญาตรี ยกเว้นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งมีผู้จบการศึกษาด้านต่ำกว่าปริญญาตรีค่อนข้างสูงมาก และภาคใต้ซึ่งสูงกว่าพอสมควร เมื่อเทียบกับความพึงพอใจของนายจ้างตามตารางที่ 31 ซึ่งแสดงผลเฉพาะของภาคกลาง ภาคตะวันออกและภาคตะวันออกเฉียงเหนือใน 3 ภาษาแล้ว

ก็เห็นว่าในภาษาจีน ความพึงพอใจในเรื่องพูดและฟังพอๆกันระหว่างลูกจ้างที่จบปริญญาตรีหรือไม่จบปริญญาตรี ในขณะที่ความพึงพอใจในทักษะอื่นนั้นลูกจ้างที่จบปริญญาตรีมีความสามารถทางภาษาเป็นที่น่าสนใจกว่า เป็นไปได้ว่าในทักษะพูดและฟังนั้น แบบสอบถามมิได้ระบุเรื่องภาษาจีนกลางหรือภาษาจีนถิ่น และผู้มีเชื้อสายจีนแต่จิวซึ่งมีมากในภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือสามารถพูด-ฟังได้คล่องโดยไม่จำเป็นต้องศึกษา ในขณะที่ทักษะอ่านและเขียนนั้นจำเป็นต้องศึกษาและผลการศึกษา ก็แสดงให้เห็นว่าผู้จบปริญญาตรีขึ้นไปมีความสามารถสูงกว่าผู้ไม่จบปริญญาตรี ซึ่งเป็นเรื่องที่น่ายินดีในระดับหนึ่งในผลสัมฤทธิ์ของการเรียนการสอน ถึงแม้ว่าร้อยละของความพอใจยังแสดงว่าควรต้องมีการปรับปรุงทักษะอ่าน-เขียนมากขึ้นก็ตาม

2) ความพึงพอใจของนายจ้างที่มีต่อการใช้ภาษาของลูกจ้าง

ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีลูกจ้างวุฒิต่ำกว่าปริญญาตรีมากเมื่อพิจารณากับประเภทของงานที่ใช้ภาษาต่างประเทศ (ตารางที่ 30 ในภาคผนวก) และความพึงพอใจของนายจ้าง (ตารางที่ 33 ในภาคผนวก) แล้วก็จะกล่าวได้ว่าใน 2 ภาษาคือ ภาษาอังกฤษและภาษาจีน ความพึงพอใจในงานประเภทติดต่อสื่อสารซึ่งได้แก่ การประชาสัมพันธ์ที่เป็น การติดต่อทางโทรศัพท์และการต้อนรับที่ไม่ต้องอาศัยความรู้อื่นๆ นั้นยังไม่เป็นที่น่าพอใจ และถ้าลูกจ้างในงานเหล่านี้เป็นผู้มีวุฒิต่ำกว่าปริญญาตรี (ตามข้อมูลในตารางที่ 29) ก็ควรพิจารณาเพิ่มสมรรถภาพของผู้เรียนในระดับนี้ในเรื่องพูด-ฟังให้มากขึ้น ข้อสรุปที่กล่าวมานี้เป็นสมมติฐานที่ต้องการการทำการสำรวจเพิ่มขึ้น และถ้าหากเป็นไปจริงดังข้อสมมติฐานก็จะทำให้ทราบว่าในระดับมัธยมศึกษาและอาชีวศึกษาควรต้องปรับปรุงทักษะไต่บ้าง

ประเภทงานที่ใช้ภาษาต่างประเทศซึ่งในการศึกษากำหนดไว้เป็นงานประชาสัมพันธ์ งานเลขานุการ งานมัคคุเทศก์ งานการตลาด และอื่นๆ ซึ่งได้แก่ งานเบ็ดเตล็ด เช่น การเชียร์อาหาร ทำบัญชีการเงิน (ดูตารางที่ 30) ซึ่งอาจใช้ภาษาต่างประเทศค่อนข้างน้อยในภาคต่างๆนั้น ถ้าหากพิจารณาประเภทของงานว่าอาจต้องใช้ความรู้อื่นนอกจากความสามารถทางภาษาในการพูด-ฟังแล้ว ก็อาจแยกได้ว่า งานเลขานุการ การตลาด อื่นๆ และมัคคุเทศก์อยู่ในกลุ่มหนึ่งที่เป็นกลุ่มซึ่งต้องใช้ผู้ที่มีวุฒิระดับปริญญาตรี ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งเป็นงานบริการและการได้ตอบให้ข้อมูลแบบง่าย ได้แก่ งานบริการอื่นๆ และงานประชาสัมพันธ์ซึ่งต้องอาศัยทักษะพูด-ฟังเป็นหลัก การทำวิจัยลงรายละเอียดแบบตารางที่ 33 ควรจะต้องจัดทำเพื่อตรวจสอบข้อสรุปนี้ และจะทำให้เห็นว่างานประเภทใดอยู่ในการศึกษาระดับใด และควรต้องเพิ่มหรือฝึกทักษะใดบ้าง

3) ความต้องการรู้ภาษาต่างประเทศและทักษะทางภาษาในภาษานั้นๆ

การศึกษาความต้องการรู้ภาษาต่างประเทศและทักษะในภาษานั้นๆในทุกภาคแสดงว่า ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน และภาษาญี่ปุ่นเป็นภาษาที่มีความต้องการสูงในลำดับที่ 1 ถึง 3 (ดูตารางที่ 34) ยกเว้นภาคใต้ซึ่งต้องการภาษามลายูมากกว่าภาษาญี่ปุ่น เมื่อพิจารณาทักษะภาษาที่เห็นได้ชัดว่าในทุกภาคต้องการทักษะพูดและฟัง

4) สภาพการใช้ภาษาต่างประเทศและทักษะในกึ่งผู้ใช้

เมื่อเปรียบเทียบความต้องการภาษาต่างประเทศและทักษะที่ต้องการในภาษานั้นๆในอนาคตกับสภาพการใช้ภาษาต่างประเทศในปัจจุบัน (ดูตารางที่ 35 ในภาคผนวก) ก็เห็นว่า สภาพปัจจุบันและแนวโน้มการใช้ภาษาต่างประเทศในอนาคตไม่แตกต่างกัน กล่าวคือ ในปัจจุบันมีการใช้ภาษาอังกฤษในระดับสูงสุดในทุกภาค ส่วนอันดับที่ 2 คือ ภาษาจีน ยกเว้นในภาคเหนือ ซึ่งต้องการภาษาญี่ปุ่น อันดับที่ 3 คือ ภาษาญี่ปุ่น ยกเว้นในภาคเหนือซึ่งใช้ภาษาฝรั่งเศสพอๆ กับภาษาจีน และในภาคใต้ซึ่งใช้มลายูมากกว่าภาษาญี่ปุ่น

5) ทักษะทางภาษาที่ลูกจ้างต้องการพัฒนา

ผลการศึกษาที่ได้จากแบบสอบถาม แสดงว่าในเกือบทุกภาษา ยกเว้นภาษาลาว ทักษะที่ลูกจ้างต้องการพัฒนามากที่สุดคือ ทักษะการพูดและฟัง (ดูตารางที่ 36 ในภาคผนวก) อาจมีทักษะการเขียนในบางภาษาเช่น ภาษาเกาหลี จีนและญี่ปุ่น ที่ลูกจ้างต้องการพัฒนาอยู่บ้าง ความต้องการทักษะอื่นๆ น่าจะมีการศึกษาต่อไปกับประเภทงานในกลุ่มที่ 1 ข้างต้น

เพื่อจะได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการเตรียมบุคลากรที่จะไปประกอบอาชีพประเภทต่างๆ ที่ต้องใช้ภาษาต่างประเทศต่างๆ ต่อไป

6) การพัฒนาความสามารถของลูกจ้างเองและการพัฒนาความสามารถที่นายจ้างให้แก่ลูกจ้าง

เมื่อศึกษาการที่ลูกจ้างพัฒนาความสามารถของตนเอง (ดูตารางที่ 37 ประกอบ) แล้วก็เห็นได้ว่า ลูกจ้างเห็นว่าวิธีการที่ดีที่สุดในการพัฒนาความสามารถของตนเองคือ การดูโทรทัศน์ การติดต่อกับชาวต่างประเทศซึ่งมีระดับใกล้เคียงกัน การฟังวิทยุ และประสบการณ์ในการทำงานตามลำดับ เมื่อพิจารณาวิธีการเหล่านี้แล้วก็เห็นว่า เป็นกิจกรรมที่ลูกจ้างสามารถหาเองได้ และเมื่อพิจารณาวิธีการพัฒนาความสามารถทางภาษาของลูกจ้างที่นายจ้างจัดให้แล้ว ก็เห็นได้ว่ามีความสอดคล้องกัน (ดูตารางที่ 38 ประกอบ) เพราะนายจ้างในภาคต่างๆ ยกเว้นภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ (ซึ่งมีนายจ้างที่ค่อนข้างดีและดีมาก) ก็ได้จัดวิธีการพัฒนาความสามารถทางภาษาให้แก่ลูกจ้างเท่าใดนัก อาจจะมีการจัดหาสิ่งพิมพ์ให้ แต่ก็เห็นได้ว่าในภาคเหนือและภาคใต้ลูกจ้างมิได้ใช้การจัดหานี้เท่าใดนัก ส่วนภาคกลาง ภาคตะวันตก และภาคตะวันออก และภาคใต้มีการใช้สื่อในระดับมากและปานกลางตามลำดับ

12.3 ความเห็นท้ายบทในบางประเด็นเกี่ยวกับการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ

สรุปได้ว่าในภาพรวมในด้านผู้สอนซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับการพัฒนาให้เกิดความสามารถทางภาษานั้น ในระดับอุดมศึกษามีความพร้อมหากพิจารณาภูมิของผู้สอนซึ่งจบปริญญาโทและเอกมากพอควร แต่ถ้าห้องเรียนยังเป็นขนาดใหญ่ และการที่นักศึกษายังมีความเห็นว่า กิจกรรมในระบบการศึกษาคือการเข้าเรียนและการส่งงาน โดยมีได้ใช้ระบบการศึกษาที่เตรียมให้ ได้แก่ ห้องเรียนรู้ด้วยตนเอง และอื่นๆ แล้วก็อาจจะยังต้องปรับแก้ไขในหลายเรื่อง อย่างไรก็ตาม ก็เป็นที่น่ายินดีว่านักศึกษาได้ระบุน่าจะมีการสนทนากับชาวต่างชาติ/เจ้าของภาษาในระดับหนึ่งโดยเฉพาะภาษาอังกฤษ ข้อมูลนี้อาจแสดงว่า กิจกรรมที่ให้มีการไปพูดกับชาวต่างชาติที่พูดอังกฤษในภาคต่างๆ มีความเป็นได้ค่อนข้างสูงขึ้นไปในปัจจุบัน และอาจารย์ผู้สอนน่าจะพิจารณาใช้ประโยชน์จากข้อมูลนี้ ในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอาชีวศึกษา ภาระงานอื่นๆ ได้แก่ ภาระงานสอนวิชาอื่น และงานบริหาร เป็นเรื่องที่ควรพิจารณาและหาทางแก้ไข เพราะน่าจะสามารถแก้ไขได้ถ้าหากภาครัฐสนใจจริง ในระดับประถมศึกษาการที่ผู้สอนไม่มีวุฒิทางภาษาต่างประเทศโดยตรง อาจต้องได้รับการดูแลให้มีการเรียนต่อ หรืออบรมแบบเข้มที่ต่อเนื่องเพื่อช่วยแก้ไขปัญหานี้ ถ้าหากพิจารณาว่าระดับประถมศึกษาเป็นระดับที่เริ่มต้นปลูกฝังความสามารถและทัศนคติทางภาษาต่างประเทศของผู้เรียน

ในเรื่องความต้องการทางภาษา ก็เห็นได้ว่าภาษาอังกฤษ ภาษาจีน ภาษาญี่ปุ่น มีความต้องการสูงในทุกภาคของไทย โดยเฉพาะภาษาอังกฤษจะมีระดับความต้องการสูงมากกว่าอีก 2 ภาษา ข้อมูลแสดงด้วยว่าภาคต่างๆมีความต้องการภาษาเพื่อนบ้านแตกต่างกันไป เช่น ในภาคใต้ต้องการภาษามลายู และภาคตะวันออกเฉียงเหนือต้องการภาษาเวียตนามและลาว การพัฒนาความสามารถทางภาษาเหล่านี้อาจต้องพิจารณาอย่างจริงจังในระดับมัธยมปลายควบคู่กับประเภทของงานในธุรกิจต่างๆ เพราะในงานบางประเภทอาจไม่จำเป็นต้องใช้ผู้จบระดับปริญญาตรี ในเรื่องความต้องการทักษะพูด-ฟังในกลุ่มผู้ใช้และความต้องการพัฒนาทักษะพูด-ฟังในกลุ่มผู้สอนและผู้เรียนนั้น ข้อมูลที่ได้เป็นข้อมูลที่ยืนยันความรู้ที่ทราบกันโดยทั่วไปแล้ว แต่การที่ผู้สอน โดยเฉพาะในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้นที่ควรจะอ่านนั้นควรนำมาพิจารณาใช้ให้เป็นประโยชน์ กล่าวคือ การอ่านนั้นไม่จำเป็นต้องเป็นการอ่านไม่ออกเสียง การอ่านออกเสียงเรื่องที่เหมาะสมกับวัยเด็กและในห้องที่ที่มีอุปกรณ์ เช่น แถบบันทึกเสียง ห้องปฏิบัติการทางภาษา แต่แทนที่จะฝึกออกเสียงที่มีการอ่านออกเสียงโดยครูผู้สอนซึ่งระบุว่าต้องการพัฒนาทักษะการพูด (ซึ่งอาจจะคาดคะเนได้ว่ามีปัญหาในการออกเสียงให้ถูกต้องทั้งในคำ วลี และประโยค) ก็อาจใช้แถบบันทึกเสียงโดยเจ้าของภาษาเป็นการช่วยให้เด็กได้ยินการออกเสียงที่ถูกต้อง และหากมีการจัดลำดับเรื่องตามความยากง่ายของศัพท์ที่ควรเรียนให้คิดแล้ว ก็จะสามารถปลูกฝังการรักการอ่านควบคู่ไปกับการรู้จักออกเสียงคำ วลี และประโยคได้ถูกต้อง ซึ่งจะเป็นพื้นฐานที่แข็งแกร่งในการเรียนภาษาต่อไป นอกจากนี้แถบบันทึกเสียงก็จะช่วย

พัฒนาผู้สอนระดับประถมศึกษาไปด้วยในตัว ทั้งหมดนี้เป็นข้อเสนอในการใช้ทรัพยากรบุคคลและอุปกรณ์ สื่อ ที่มีความเป็นไปได้ที่จะหาได้ ให้เกิดประโยชน์สูงสุดก่อนที่จะสามารถพัฒนาครูในเรื่องพูด-ฟังได้ในระยะเวลานั้น และก่อนที่จะอุปกรณ์สื่อสาร เช่น อินเทอร์เน็ต จะเป็นไปได้ในทุกพื้นที่ในเวลาอันรวดเร็ว

การศึกษาวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศในระบบการศึกษาที่อยู่ได้กำกับของกระทรวงศึกษาธิการเท่านั้น ในปัจจุบันการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศที่มีได้อยู่ในกำกับของกระทรวงศึกษาธิการมีอยู่มากในรูปของศูนย์ โรงเรียนเอกชน และบริษัทต่างๆ โดยเฉพาะในภาคกลางและในเมืองใหญ่ทุกภูมิภาค รวมทั้งที่เป็นรายการสอนในโทรทัศน์ วิทยุ น่าจะมีการศึกษาวิจัยว่ามีผลอย่างไรต่อการสร้างความสามารถทางภาษาต่างประเทศของนักเรียน นักศึกษาและคนทั่วไป โดยเฉพาะในทักษะพูดและฟัง เพราะหากว่าการศึกษานอกระบบสามารถพัฒนาความสามารถในการพูด-ฟังได้เป็นที่พอใจแล้ว บางทีการศึกษาในระบบอาจจะเน้นการอ่าน (รวมการอ่านออกเสียง) การเขียน (ซึ่งมีโซไวชากรณ์เท่านั้น) ให้อยู่ในระดับความสามารถสูงที่ใช้การได้จริงๆ ได้

12.4 การสร้างเครือข่ายผู้เรียนผู้สอนภาษาต่างประเทศ

เป้าหมายหนึ่งของชุดโครงการ “ข้อมูลพื้นฐานการจัดการเรียนการสอนและความต้องการภาษาต่างประเทศในประเทศไทย” คือ การตั้งต้นให้เกิดการร่วมมือกันของผู้สอนภาษาต่างประเทศ และผู้ใช้ภาษาต่างประเทศในการมองปัญหาและแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ การตั้งต้นนี้อาศัยการศึกษาโครงการข้อมูลพื้นฐานเป็นเครื่องมือ โดยให้สถานศึกษาระดับอุดมศึกษาเป็นผู้วิจัยจัดรูปแบบการวิจัย การเลือกกลุ่มตัวอย่าง การจัดทำแบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งคาดว่าจะเป็นเรื่องที่อาจารย์ในระดับอุดมศึกษาค้นเคยอดอยู่แล้ว โดยร่วมมือกับครูและผู้สอนในระดับต่ำกว่าอุดมศึกษา ในการแจกแบบสอบถามและทำให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ตรงกับความจริงให้มากที่สุด การดำเนินงานเช่นนี้ตั้งอยู่บนความหวังว่าจะเกิดการปรึกษาหารือ พบปะกันของผู้สอน และผู้ใช้ในท้องถิ่นมากขึ้น ถึงแม้ว่าโครงการนี้จะยังไม่ทำให้เกิดระบบเครือข่ายแต่น่าจะเป็นแนวทางที่ทำให้เกิดการร่วมมือกันขึ้นต่อไป เมื่อสิ้นสุดโครงการปรากฏผลว่าในทั้ง 3 ภาค คือภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ภาคกลาง-ภาคตะวันตก-ตะวันออกใช้การลงเก็บข้อมูลในพื้นที่ในบางแห่งด้วยเหตุผลคงได้กล่าวแล้วในรายงานของภาคกลาง-ภาคตะวันตก-ภาคตะวันออก) มีความร่วมมือของครู-อาจารย์ในระดับหนึ่งในระหว่างการดำเนินโครงการ หลังจากนั้นก็ไม่มีโครงการต่อเนื่องที่ริเริ่มโดยคนในภูมิภาคเองอาจเป็นเพราะภาระงานที่ท่วมท้น หรืออาจเป็นเพราะยังเตรียมการอยู่ อย่างไรก็ดี เมื่อมีโครงการทดลองการสอนแบบเข้มของ สทว. (ดูจากโครงการฐานรากการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ) เมื่อเร็วๆ นี้ ก็มีครูอาจารย์ในระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษาให้ความสนใจทั้งในกลุ่มผู้ที่ทำวิจัยในชุดโครงการข้อมูลพื้นฐานฯ และผู้ที่มีได้อยู่ในกลุ่ม จึงสันนิษฐานว่าชุดโครงการข้อมูลพื้นฐานฯ ได้ทำให้เกิดความสนใจที่จะทำงานร่วมกันของอาจารย์ในระดับอุดมศึกษาและต่ำกว่าอุดมศึกษาได้ในระดับหนึ่ง

ภาคผนวก

ตารางที่ 1 ข้อมูลสถานศึกษาและตัวอย่างที่ใช้ในระดับประถมศึกษา

ภูมิภาค	จำนวนเต็ม (โรง)	กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา (โรง)	สังกัด	
			รัฐบาล (โรง)	เอกชน (โรง)
ภาคเหนือ	6,765	24	21	3
ภาคใต้	4,206	18	18	-
ภาคต่อ/เหนือ	1,431	118	96	22
ภาคกลาง-ตต-ตอ.	6,072	812	738	74

ตารางที่ 2 ข้อมูลสถานศึกษาและตัวอย่างที่ใช้ในระดับมัธยมศึกษา

ภูมิภาค	จำนวนเต็ม (โรง)	กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา	สังกัด	
			รัฐบาล	เอกชน
ภาคเหนือ	464	51	47	4
ภาคใต้	437	18	16	2
ภาคต่อ/เหนือ	352	128	95	33
ภาคกลาง-ตต-ตอ.	696	493	418	75

ตารางที่ 3 ข้อมูลสถานศึกษาและตัวอย่างที่ใช้ในระดับอาชีวศึกษา

ภูมิภาค	จำนวนเต็ม (โรง)	กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา	สังกัด	
			รัฐบาล	เอกชน
ภาคเหนือ	17	17	15	2
ภาคใต้	69	5	5	-
ภาคต่อ/เหนือ	217	35	16	19
ภาคกลาง-ตต-ตอ.	334	56	36	20

ตารางที่ 4 ข้อมูลสถานศึกษาและตัวอย่างที่ใช้ในระดับอุดมศึกษา

ภูมิภาค	จำนวนเต็ม (โรง)	กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา	สังกัด	
			รัฐบาล	เอกชน
ภาคเหนือ	22	8	6	2
ภาคใต้	26	5	4	1
ภาคต่อ/เหนือ	49	23	16	7
ภาคกลาง-ตต-ตอ.	61	29	18	11

ตารางที่ 5 ภาษาต่างประเทศที่เปิดสอนในระดับต่างๆ ในภูมิภาคต่างๆ

ภาษาต่างประเทศ	ภาคเหนือ				ภาคใต้				ภาคต่อ/เหนือ				ภาคกลาง-ตต-ตอ			
	ป	ม	อช	อค	ป	ม	อช	อค	ป	ม	อช	อค	ป	ม	อช	อค
1. ภาษาอังกฤษ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
2. ภาษาฝรั่งเศส		✓	✓	✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓
3. ภาษาเยอรมัน		✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓
4. ภาษาอิตาลี								✓								✓
5. ภาษาสเปน				✓				✓				✓				✓
6. ภาษารัสเซีย																✓
7. ภาษาโปรตุเกส																✓
8. ภาษาจีน	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
9. ภาษาญี่ปุ่น		✓	✓	✓		✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
10. ภาษาเกาหลี				✓				✓				✓				✓
11. ภาษาเวียดนาม												✓				✓
12. ภาษาเขมร				✓				✓				✓				
13. ภาษาพม่า				✓												
14. ภาษาลาว												✓				
15. ภาษามลายู					(✓)	✓		✓								✓
16. ภาษาอาหรับ				✓	(✓)	✓		✓								✓
17. ภาษาฮินดี				✓												
18. ภาษาบาลี-สันสกฤต				✓								✓				✓
19. ภาษากรีก																✓
รวมจำนวนภาษา	(2)	(5)	(4)	(12)	(1)	(7)	(3)	(11)	(2)	(5)	(3)	(11)	(3)	(5)	(3)	(15)

(✓) หมายถึง มีการสอนในโรงเรียนปอเนาะ แต่งานวิจัยไม่ได้สำรวจโรงเรียนปอเนาะประเภทดังกล่าว

ป หมายถึง ประถมศึกษา; ม หมายถึง มัธยมศึกษา; อช หมายถึง อาชีวศึกษา; อค หมายถึง อุดมศึกษา

ตารางที่ 9 ทักษะและเนื้อหาที่ผู้สอนดัดแปลงในการสอนใน ระดับประถม, มัธยม และอาชีวศึกษา

ระดับชั้น	ภาคเหนือ	ภาคใต้	ภาคต่อ/เหนือ	ภาคกลาง-ตล-ตอ
ระดับประถมศึกษา				
อ่าน	3	1	1	2
ศัพท์	1	2	6	1
ไวยากรณ์	2	4	2	6
เขียน	4	3	5	4
พูด	5	5	3	5
ฟัง			4	3
ระดับมัธยมศึกษา				
อ่าน	3	2	1	1
ศัพท์	2	3	6	2
ไวยากรณ์	1	1	2	3
เขียน	4	6	4	6
พูด	5	4	3	5
ฟัง	6	5	5	4
ระดับอาชีวศึกษา				
อ่าน	1	1	1	1
ศัพท์	4	4	6	4
ไวยากรณ์	3	3	4	3
เขียน	5	5	5	6
พูด	2	2	2	2
ฟัง	6	6	3	5

* ตัวเลข แสดงระดับความถนัดตั้งแต่ 1 มากที่สุด จนถึง 6 น้อยที่สุด

ตารางที่ 10 ทักษะและเนื้อหาที่ผู้สอนระดับอุดมศึกษาถนัดในการสอนใน 4 ระดับในภาษาอังกฤษ ภาษาจีนและภาษามลายู

ทักษะที่ ถนัด	ภาษาอังกฤษ				ภาษาจีน				ภาษาญี่ปุ่น				ภาษามลายู			
	น.	ต.	คต/น.	ก.	น.	ต.	คต/น.	ก.	น.	ต.	คต/น.	ก.	น.	ต.	คต/น.	ก.
อ่าน	1	1	2	1	1	1	N/A	1		1	N/A	1	N/A		N/A	N/A
ศัพท์		3			1	1	N/A	3	1	3	N/A		N/A		N/A	N/A
ไวยากรณ์		1	3	2	3		N/A	2		1	N/A	2	N/A	1	N/A	N/A
เขียน	3		4				N/A		2		N/A		N/A	1	N/A	N/A
พูด		2	1	3		1	N/A				N/A		N/A	1	N/A	N/A
ฟัง		3			2	1	N/A		3	2	N/A		N/A	1	N/A	N/A
แปล	2						N/A			2	N/A	3	N/A	1	N/A	N/A

ตัวย่อ น. หมายถึง ภาคเหนือ; ต. หมายถึง ภาคใต้; คต/น. หมายถึง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ;

ก. หมายถึง ภาคกลาง ภาคตะวันตกและภาคตะวันออก

ตัวเลขใช้แทนระดับความถนัดจาก 1 ถนัดมากที่สุดถึง 4 ถนัดน้อยที่สุด

ตารางที่ 11 ทักษะทางภาษาที่ผู้สอนต้องการพัฒนา ระดับประถม, มัธยม และอาชีวศึกษา ตามลำดับ

ระดับชั้น	ภาคเหนือ	ภาคใต้	ภาคคต/เหนือ	ภาคกลาง-คต-ค
ระดับประถมศึกษา				
พูด	1	1	1	1
ฟัง	2	2	2	2
อ่าน	3	3	4	3
เขียน	4	3	3	4
ระดับมัธยมศึกษา				
พูด	1	2	1	1
ฟัง	2	1	2	2
อ่าน	4	3	4	4
เขียน	3	4	3	3
ระดับอาชีวศึกษา				
พูด	2	2	1	1
ฟัง	1	1	2	2
อ่าน	3	4	4	4
เขียน	3	3	3	3

ตารางที่ 12 ทักษะทางภาษาที่ผู้สอนต้องการพัฒนา แยกตามภาษา ระดับอุดมศึกษา

ภาษา	ภาคเหนือ	ภาคใต้	ภาคต่อ/เหนือ	ภาคกลาง-ตต-ตอ
ภาษาอังกฤษ				
พูด	1		3	2
ฟัง	2	3	5	5
อ่าน	3		3	6
เขียน	2	2	1	1
ไวยากรณ์	3		6	8
ศัพท์	3		8	7
ล่าม	2		6	4
แปล	3	1	2	2
ภาษาจีน			N/A	
พูด	3			3
ฟัง	3			5
อ่าน	3			8
เขียน	2			1
ไวยากรณ์				7
ศัพท์		3		5
ล่าม	2	1		2
แปล	1	2		4
ภาษาญี่ปุ่น			N/A	
พูด	1	2		3
ฟัง	3	1		5
อ่าน				6
เขียน				1
ไวยากรณ์	3	3		8
ศัพท์		3		7
ล่าม	2			3
แปล		3		2

ตารางที่ 12 (ต่อ) ทักษะทางภาษาที่ผู้สอนต้องการพัฒนา แยกตามภาษา ระดับอุดมศึกษา

ภาษา	ภาคเหนือ	ภาคใต้	ภาคต่อ/เหนือ	ภาคกลาง-ตต-ตอ
ภาษาฝรั่งเศส			N/A	
พูด	1			1
ฟัง				5
อ่าน				7
เขียน	2	1		2
ไวยากรณ์				7
ศัพท์	3			5
ล้าม	3	2		4
แปล	3	3		2
ภาษาเยอรมัน			N/A	
พูด		3		1
ฟัง		2		5
อ่าน				7
เขียน	1	1		1
ไวยากรณ์				7
ศัพท์				6
ล้าม	2			3
แปล	2			3
ภาษามลายู	N/A		N/A	N/A
พูด		1		
ฟัง				
อ่าน				
เขียน		3		
ไวยากรณ์				
ศัพท์		2		
ล้าม		3		
แปล				

ตารางที่ 12 (ต่อ) ทักษะทางภาษาที่ผู้สอนต้องการพัฒนา แยกตามภาษา ระดับอุดมศึกษา

ภาษา	ภาคเหนือ	ภาคใต้	ภาคต่อ/เหนือ	ภาคกลาง-ตต-ตอ
<u>ภาษาเกาหลี</u>	N/A		N/A	N/A
พูด		3		1
ฟัง				1
อ่าน				6
เขียน				4
ไวยากรณ์				8
ศัพท์		2		4
สำนวน		1		3
แปล		1		6

ตารางที่ 13 ขนาดห้องเรียน

ระดับการศึกษา	ภาคเหนือ				ภาคใต้				ภาคต่อ/เหนือ*				ภาคกลาง-ตต-ตอ			
	อังกฤษ	จีน	ญี่ปุ่น	อื่นๆ	อังกฤษ	จีน	ญี่ปุ่น	อื่นๆ	อังกฤษ	จีน	ญี่ปุ่น	อื่นๆ	อังกฤษ	จีน	ญี่ปุ่น	อื่นๆ
ประถมศึกษา					L				L	N/A	N/A	N/A				N/A
มัธยมศึกษา	L			M	L	M	M	L	L	N/A	N/A	N/A				N/A
อาชีวศึกษา					L	L	L		L	N/A	N/A	N/A				N/A
อุดมศึกษา	L	M	L	M	L	M	M	M	L	N/A	N/A	S	L	L	M	N/A

30 คนขึ้นไป=L 15-30 คน=M ต่ำกว่า 15 = S อื่นๆ =ฝรั่งเศส, เยอรมัน

* ข้อมูลรวมทุกภาษา

ตารางที่ 14 แหล่งการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ

แหล่งการเรียนรู้	ภาคเหนือ				ภาคใต้				ภาคต่อ/เหนือ				ภาคกลาง-ตต-ตอ			
	ป	ม	อช	อด	ป	ม	อช	อด	ป	ม	อช	อด	ป	ม	อช	อด
ห้องปฏิบัติการทางภาษา	✓			✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	
ศูนย์เรียนรู้ด้วยตนเอง				✓			✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓			✓
คอมพิวเตอร์	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓			✓
อินเทอร์เน็ต		✓		✓				✓	✓	✓	✓	✓				✓
ห้องสมุด	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓		

ตารางที่ 15 อุปกรณ์ที่ใช้ในการสอนในระดับการศึกษาต่างๆ ในภาคเหนือ ภาคใต้ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ระดับการศึกษา	ภาคเหนือ				ภาคใต้				ภาคต่อ/เหนือ				ภาคกลาง-ตต-ตอ			
ประถมศึกษา	P				P				P	T						
มัธยมศึกษา	P				P	T			P	T						
อาชีวศึกษา	T	Te			P	T			P	T						
อุดมศึกษา	ไม่มีคำตอบ แต่ระบุ โดยรวมว่าขาดสื่ออุปกรณ์				ไม่มีคำตอบ แต่ระบุ โดยรวมว่าขาดสื่ออุปกรณ์				T	V						

T= แถบเสียง

C=คอมพิวเตอร์

V=วิดีโอทัศน์

Te=แผ่นใส

P=ภาพประกอบ, วัสดุจริง

ตารางที่ 16 อุปสรรคและปัญหาในการสอนของผู้สอนภาษาต่างประเทศ

ปัญหา	ภาคเหนือ				ภาคใต้					ภาคต่อ/เหนือ				ภาคกลาง-ตต-ตอ			
	ป	ม	อช	อค	ปน	ป	ม	อช	อค	ป	ม	อช	อค	ป	ม	อช	อค
ผู้สอนไม่เพียงพอ	58.3	56.8	52.9							67.0	56.4	60.0	60.9	58.4	61.0	42.6	
ผู้สอนสอนไม่ตรงกับสาขาที่สำเร็จการศึกษา	83.3	13.7	17.6	28.9						83.5	36.8	11.4	30.4	81.3	56.0	9.9	
ผู้สอนมีภาระงานมากเกินไป	58.3	92.1	64.7	53.8		25.0	9.96	56.6	48.8					65.3	67.6	43.2	
จำนวนนักเรียนต่อชั้นเรียนมากเกินไป	41.6	54.9	58.8	65.4					58.1	48.5	46.6	28.6	47.7	13.2	33.6	28.8	
นักเรียนไม่มีโอกาสฝึกฝนจริง	70.8	92.1	82.4											58.5	60.8	50.8	
อื่นๆ		16.6				2.8								17.1	24.2	18.0	
ขวัญและกำลังใจ	28.7	15.7	11.8		50.0	2.8	36.7	53.4									
โอกาสในการพัฒนาศักยภาพ	54.8	32.7	33.4	52.0	50.0	27.8	48.7	66.6	44.2								
ภาระงานอื่นนอกเหนือจากงานสอน	86.1	96.7	81.3	90.3		41.7	25.0	73.4									
ผู้เรียนไม่พร้อม	56.5			76.9					76.7								
ขาดสื่ออุปกรณ์	2.6			59.6					58.1								
เวลาเรียนน้อย				26.9					39.5								

ตารางที่ 17 การเรียนภาษาต่างประเทศกับผู้สอนที่เป็นคนไทยหรือเจ้าของภาษา

ครูผู้สอน	ภาคเหนือ			ภาคใต้			ภาคคอ/เหนือ			ภาคกลาง-ตต-ตอ		
	ม	อช	อด	ม	อช	อด	ม	อช	อด	ม	อช	อด
1. คนไทย	80.2	N/A	87.7							91.8	90.5	
วิชาภาษาอังกฤษ			94.4	63.9	80		85.1	78.8	67.5			87.9
วิชาภาษาฝรั่งเศส			97	81.0								91.6
วิชาภาษาเยอรมัน			100	100								
วิชาภาษาจีน			81.8	38.9	100							72.1
วิชาภาษาญี่ปุ่น			72.1	43.8*								74.8
2. ชาวต่างชาติ	1.33	N/A					62.4	78.6	78.2	24.3	15.6	
วิชาภาษาอังกฤษ												33.0
วิชาภาษาฝรั่งเศส												23.3
วิชาภาษาเยอรมัน												
วิชาภาษาจีน				11.1								33.9
วิชาภาษาญี่ปุ่น					100							39.3
3. ชาวไทยและ ชาวต่างชาติ	18.4	N/A	11.9				N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A
วิชาภาษาอังกฤษ			5.6	36.1	20							
วิชาภาษาฝรั่งเศส			3	19.0								
วิชาภาษาเยอรมัน			0.0									
วิชาภาษาจีน			18.2	50.0*								
วิชาภาษาญี่ปุ่น			27.9	50.0								

หมายเหตุ * กลุ่มตัวอย่างผู้เรียนภาษาญี่ปุ่น ไม่ระบุประเภทผู้สอนร้อยละ 6

ตารางที่ 18 ทักษะทางภาษาที่ผู้เรียนเห็นว่าตนมีในภาษาอังกฤษ

ตารางที่ 18.1 ภาคใต้และภาคกลาง-ตต-ตอ

ทักษะทางภาษาอังกฤษ	ภาคใต้			ภาคกลาง-ตต-ตอ		
	ม	อช	อด	ม	อช	อด
ฟัง	36.1	42.9	35.3	98.7	98.4	9.5
พูด	38.9	34.3	21.5	9.7	98.5	6.5
อ่าน	55.6	65.7	57.8	98.7	98.5	12.3
เขียน	44.4	54.3	35.3	98.7	98.5	8.7

ตารางที่ 18.2 ภาคเหนือเฉพาะในระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษา

ทักษะทางภาษาอังกฤษ	ระดับการศึกษา	
	ม	อด
ฟัง	52.3	43.5
พูด	44.2	31.5
อ่าน	72.3	72.2
เขียน	62.6	42.6

ตารางที่ 19 ทักษะภาษาที่ผู้เรียนเห็นว่าตนมีในทุกภาษาของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ทักษะทางภาษา	ระดับการศึกษา		
	ม	อษ	อด
ฟัง	46.6	40.8	42.3
พูด	43.7	40.8	43.5
อ่าน	79.2	70.5	65.4
เขียน	66.9	52.1	46.1

ตารางที่ 20 ทักษะภาษาในภาษาอังกฤษที่ผู้เรียนต้องการปรับปรุงในระดับมัธยมศึกษา (อาชีวศึกษา) และอุดมศึกษา

ตารางที่ 20.1 ภาคใต้และภาคกลาง-ตต-ตอ

ทักษะทางภาษา	ภาคใต้			ภาคกลาง-ตต-ตอ		
	ม	อษ	อด	ม	อษ	อด
ฟัง	94.5	88.6	84.6	39.6	93.5	69.4
พูด	94.4	88.6	96.9	59.5	93.5	74.3
อ่าน	91.7	74.3	86.1	45.4	93.5	60.4
เขียน	94.5	80.0	86.1	41.3	93.5	68.5

ตารางที่ 20.2 ภาคเหนือ

ทักษะทางภาษา	ระดับการศึกษา	
	ม	อด
ฟัง	93.1	91.7
พูด	91.6	94.4
อ่าน	84.7	88.0
เขียน	90.6	89.9

ตารางที่ 21 ทักษะภาษาที่ผู้เรียนต้องการปรับปรุงในทุกภาษาของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ทักษะทางภาษา	ภาคต่อ/เหนือ*		
	ม	อช	อค
ฟัง	89.7	87.3	91.1
พูด	88.9	91.6	92.4
อ่าน	81.2	85.9	87.2
เขียน	80.8	88.8	89.8

ตารางที่ 22 กิจกรรมในชั้นเรียนของผู้เรียนภาษาอังกฤษในภาคเหนือ ภาคใต้ และภาคกลาง-ตต-ตอ

กิจกรรมที่ทำในชั้นเรียน	ภาคเหนือ			ภาคใต้			ภาคกลาง-ตต-ตอ		
	ม	อช	อค	ม	อช	อค	ม	อช	อค
ทำแบบฝึกหัด	93.0			77.7	68.6				
ทำข้อสอบ	83.7		94.5	61.2	62.8	87.6			
บทบาทสมมติ	78.7			65.3	60.0				
ฟัง-พูด-อ่าน-เขียน			83.2			84.6	54.1	32.2	
พูดหน้าห้อง							34.2	18.1	

ตารางที่ 23 กิจกรรมในชั้นเรียนของผู้เรียนในทุกภาษาของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

กิจกรรมที่ทำในชั้นเรียน	ภาคต่อ/เหนือ		
	ม	อช	อค
ทำแบบฝึกหัด	99.2	81.7	88.5
ทำข้อสอบ	69.9	59.1	52.5
บทบาทสมมติ	74.7	64.8	64.1
ฟังพูดอ่านเขียน	88.8	91.5	87.7
พูดหน้าห้อง	89.0	91.5	87.1

ตารางที่ 24 กิจกรรมในชั้นเรียนของผู้เรียนภาษาอื่นๆในภาคเหนือและภาคใต้ในระดับอุดมศึกษา

กิจกรรมที่ทำในชั้นเรียน	ภาคเหนือ	ภาคใต้
1. ภาษาฝรั่งเศส		
ทำแบบฝึกหัด		
ทำข้อสอบ	100	91.6
บทบาทสมมติ		
ฟังพูดอ่านเขียน	100	91.6
พูดหน้าห้อง		
2. ภาษาเยอรมัน		
ทำแบบฝึกหัด		
ทำข้อสอบ	100	87.5
บทบาทสมมติ		
ฟังพูดอ่านเขียน	100	100
พูดหน้าห้อง		
3. ภาษาจีน		
ทำแบบฝึกหัด		
ทำข้อสอบ	91.1	100
บทบาทสมมติ		
ฟังพูดอ่านเขียน	84.4	75
พูดหน้าห้อง		
4. ภาษาญี่ปุ่น		
ทำแบบฝึกหัด		
ทำข้อสอบ	95.1	92.8
บทบาทสมมติ		
ฟังพูดอ่านเขียน	95.1	92.8
พูดหน้าห้อง		

ตารางที่ 25 กิจกรรมนอกชั้นเรียนของผู้เรียนภาษาอังกฤษในภาคเหนือและภาคใต้

กิจกรรมที่ทำนอกชั้นเรียน	ภาคเหนือ			ภาคใต้		
	ม	อช	อค	ม	อช	อค
อ่านตำรา	76.2			55.5	42.8	
ฟังเพลง			77.7	79.2	65.7	70.7
ดูรายการโทรทัศน์	83.1			70.9	65.7	
ใช้คอมพิวเตอร์/อินเทอร์เน็ต	85.5			76.4	74.3	
สนทนากับชาวต่างชาติ			60.2	65.2	42.8	27.6
เรียนรู้วัฒนธรรมกับเจ้าของภาษา			47.2			18.4
ทำงาน			75.4			44.6

ตารางที่ 26 กิจกรรมนอกชั้นเรียนของผู้เรียนในทุกภาษาของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

กิจกรรมที่ทำนอกชั้นเรียน	ระดับการศึกษา		
	ม	อช	อค
อ่านตำรา	85.7	76.1	85.9
ฟังเพลง	75.9	64.8	75.6
ดูรายการโทรทัศน์	73.0	66.2	62.8
ใช้คอมพิวเตอร์/อินเทอร์เน็ต	78.0	83.1	71.8
สนทนากับชาวต่างชาติ	68.9	80.3	71.8
เรียนรู้วัฒนธรรมกับเจ้าของภาษา			
ทำงาน			

ตารางที่ 27 กิจกรรมนอกชั้นเรียนของผู้เรียนภาษาอื่นๆในภาคเหนือและภาคใต้ในระดับอุดมศึกษา

กิจกรรมที่ทำนอกชั้นเรียน	ภาคเหนือ	ภาคใต้
1. ภาษาฝรั่งเศส		
อ่านตำรา		
ฟังเพลง	45.4	16.6
ดูรายการโทรทัศน์		
ใช้คอมพิวเตอร์/อินเทอร์เน็ต		
สนทนากับชาวต่างชาติ	84.9	33.3
เรียนรู้วัฒนธรรมกับเจ้าของภาษา	75.8	41.6
ทำงาน	54.5	41.6
2. ภาษาเยอรมัน		
อ่านตำรา		
ฟังเพลง	35.7	12.5
ดูรายการโทรทัศน์		
ใช้คอมพิวเตอร์/อินเทอร์เน็ต		
สนทนากับชาวต่างชาติ	71.4	75
เรียนรู้วัฒนธรรมกับเจ้าของภาษา	71.4	50
ทำงาน	57.2	50
3. ภาษาจีน		
อ่านตำรา		
ฟังเพลง	80	58.3
ดูภาพยนตร์	48.9	25
ใช้คอมพิวเตอร์/อินเทอร์เน็ต		
สนทนากับชาวต่างชาติ	57.8	25
เรียนรู้วัฒนธรรมกับเจ้าของภาษา	55.5	25
ทำงาน	27	33.3
4. ภาษาญี่ปุ่น		
อ่านตำรา		
ฟังเพลง	21.3	78.5
ดูภาพยนตร์	47.5	28.5
ใช้คอมพิวเตอร์/อินเทอร์เน็ต		
สนทนากับชาวต่างชาติ	62.3	64.2
เรียนรู้วัฒนธรรมกับเจ้าของภาษา	60.8	64.2
ทำงาน	56.6	64.2

ตารางที่ 28 พฤติกรรมการเรียนภาษาต่างประเทศของผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา

พฤติกรรมการเรียน ภาษาต่างประเทศ	ภาคเหนือ	ภาคใต้	ภาคต่อ/เหนือ*	ภาคกลาง-ตต-ตอ
1. อังกฤษ				
เข้าเรียนสม่ำเสมอ	97.2	96.9	96.2	68.8
ส่งงาน/การบ้านตรงเวลา	91.5	98.4	92.3	54.4
ปรึกษาเพื่อน	67.6	56.9	71.8	22.7
ปรึกษาอาจารย์		29.2	64.1	10.4
2. ฝรั่งเศส			N/A	
เข้าเรียนสม่ำเสมอ	97	75		62.6
ส่งงาน/การบ้านตรงเวลา	97	75		56.3
ปรึกษาเพื่อน	84.9	75		30.4
ปรึกษาอาจารย์		50		19.0
3. เยอรมัน			N/A	
เข้าเรียนสม่ำเสมอ	100	87.5		82.7
ส่งงาน/การบ้านตรงเวลา	100	87.5		60.0
ปรึกษาเพื่อน		62.5		38.3
ปรึกษาอาจารย์		87.5		0.0
4. จีน			N/A	
เข้าเรียนสม่ำเสมอ	95.6	100		61.0
ส่งงาน/การบ้านตรงเวลา	82.2	75		57.0
ปรึกษาเพื่อน	82.2	50		29.1
ปรึกษาอาจารย์		33.3		22.1
5. ญี่ปุ่น			N/A	
เข้าเรียนสม่ำเสมอ	95.1	100		70.2
ส่งงาน/การบ้านตรงเวลา	93.4	100		62.2
ปรึกษาเพื่อน	67.2	85.7		31.8
ปรึกษาอาจารย์		71.4		17.7

* ข้อมูลของภาคตะวันออกเฉียงเหนือวิเคราะห์รวมทุกภาษาไม่ใช่แค่เฉพาะภาษาอังกฤษเท่านั้น

ตารางที่ 29 วุฒิการศึกษาของลูกจ้าง

วุฒิการศึกษา \ ภาค	ภาคเหนือ	ภาคใต้	ภาคต่อ/เหนือ	ภาคกลาง-ตต-ตอ
ต่ำกว่าตรี	48.5	53.0	66.6	45.2
ตรีขึ้นไป	50.6	47.0	32.6	54.8

ตารางที่ 30 ร้อยละของประเภทงานที่ใช้ภาษาต่างประเทศในหน่วยงานในภาคต่างๆ

ประเภทงาน \ ภาค	ภาคเหนือ	ภาคใต้	ภาคต่อ/เหนือ	ภาคกลาง-ตต-ตอ
ประชาสัมพันธ์	39.8	59.46	60.63	18.81
เลขานุการ	9.7	25.68	32.1	19.33
มักคุเทศก์	15.1	12.16	12.65	0.33
การตลาด	40.9	47.3	52.8	11.46
บริการอื่นๆ	65.6	71.62	68.8	31.16
อื่นๆ	7.5	13.51	33.4	34.61

หมายเหตุ ประชาสัมพันธ์: รวมงานติดต่อ, ตอบรับโทรศัพท์และต้อนรับ

เลขานุการ: รวมงานเลขานุการ และการติดต่อทางจดหมาย

มักคุเทศก์: รวมงานมัคคุเทศก์ และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

บริการอื่นๆ: รวมงานบริการที่ไม่ใช่ประชาสัมพันธ์

อื่นๆ: รวมงานเบ็ดเตล็ด เช่น เชียร์อาหาร, ทำบัญชีการเงิน

ตารางที่ 31 ความพึงพอใจของนายจ้างที่มีต่อลูกจ้างตามวุฒิการศึกษาของภาคกลาง ภาคตะวันตก และภาคตะวันออก

ภาษา	พูด		ฟัง		อ่าน		เขียน		แปล/ล่าม	
	ต่ำกว่า ป.ตรี	ป.ตรี ขึ้นไป	ต่ำกว่า ป.ตรี	ป.ตรี ขึ้นไป	ต่ำกว่า ป.ตรี	ป.ตรี ขึ้นไป	ต่ำกว่า ป.ตรี	ป.ตรี ขึ้นไป	ต่ำกว่า ป.ตรี	ป.ตรี ขึ้นไป
ภาษาอังกฤษ	69.01	91.20	56.39	83.75	42.06	61.69	33.65	51.36	16.53	32.71
ภาษาจีน	96.17	93.0	89.93	93.0	3.36	54.09	1.68	39.96	0.83	14.91
ภาษาญี่ปุ่น	27.94	94.91	98.19	97.50	4.64	84.27	13.10	79.23	1.75	76.74

ตารางที่ 32 ความพึงพอใจของนายจ้างที่มีต่อการใช้ภาษาต่างประเทศของลูกจ้างและในแต่ละทักษะเฉพาะภาคเหนือและใต้

	ภาคเหนือ				ภาคใต้			
	พูด	อ่าน	ฟัง	เขียน	พูด	อ่าน	ฟัง	เขียน
ภาษาอังกฤษ	18.5	25.7	22.2	22.2	45.9	52.7	54.0	37.84
ภาษาจีน	29.6	14.8	25.0	14.8	12.16	2.7	12.16	2.7
ภาษาญี่ปุ่น	25.5	12.7	18.6	12.7	1.35	0.0	1.35	0.0

ตารางที่ 33 ความพึงพอใจของนายจ้างที่มีต่อลูกจ้างตามประเภทของงานของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ภาษา	ประชาสัมพันธ์	เลขานุการ	มักคุเทศก์	การตลาด	บริการอื่นๆ	การผลิต
ภาษาอังกฤษ	34.3	34.3	47.7	41.8	32.9	30.7
ภาษาจีน	48.2	20.0	87.5	37.5	50.0	33.3
ภาษาญี่ปุ่น	37.2	21.4	83.3	54.6	62.5	62.5

ตารางที่ 34 ความต้องการผู้รู้ภาษาต่างประเทศ และทักษะทางภาษาในภาษานั้นๆในทุกภาค

ภาษา	ลำดับความต้องการ				ภาคเหนือ				ภาคใต้				ภาคอีสาน				ภาคกลาง			
	น.	ค.	คอ/น.	ก.	พูด	ฟัง	อ่าน	เขียน	พูด	ฟัง	อ่าน	เขียน	พูด	ฟัง	อ่าน	เขียน	พูด	ฟัง	อ่าน	เขียน
อังกฤษ	1	1	1	1	1	2	3	4	1	2	4	3	1	2	3	3	1	2	3	4
จีน	3	2	2	2	1	2	3	3	1	2	4	3	2	1	3	4	1	2	3	4
ญี่ปุ่น	2	4	3	3	1	1	2	3	1	1	2	3	1	1	2	2	1	2	3	4
ฝรั่งเศส	4	6	7	4	1	1	3	2					1	2	3	3	1	2	3	4
เยอรมัน	5	7	6	6	1	1	1	2					1	1	2	2	1	2	3	4
เกาหลี	7	8		5	1	1	2	2					1	1	2	2	1	2	3	4
มลายู		3							1	2	3	3								
ลาว			5										1	1	2	2				
พม่า	6	5	8		1	1	2	2												
เวียดนาม			4										1	1	2	2				

1= ภาษาที่ต้องการมากที่สุด

2,3,4,5,6,7,8= ภาษาที่ต้องการลดหลั่นตามลำดับ

ตารางที่ 35 สภาพการใช้ภาษาต่างประเทศ และทักษะที่ใช้ในกิจผู้ใช้

		ร้อยละของการใช้				ทักษะที่ใช้											
		ภาคเหนือ	ภาคใต้	ภาคต่อ/เหนือ	ภาคกลางฯ	ภาคเหนือ				ภาคใต้				ภาคต่อ/เหนือ			
						พูด	ฟัง	อ่าน	เขียน	พูด	ฟัง	อ่าน	เขียน	พูด	ฟัง	อ่าน	เขียน
ภาษา	นายจ้าง	91.9	96.0	57.3	87.2												
อังกฤษ	ลูกจ้าง	90.7	73.6	97.7	93.4	30.5	37.9	10.5	13.7	89.6	91.3	73.9	72.6	96.4	96.4	88.2	88.2
ภาษาจีน	นายจ้าง	14.5	48.7	6.4	34.4									15.5	15.5	11.8	9.9
	ลูกจ้าง	12.2	15.5	6.0	3.6	1.1	3.2			24.2	25.1	9.6	8.2	5.6	5.6	2.8	1.9
ภาษาญี่ปุ่น	นายจ้าง	16.1	10.8	6.4	15.6									14.5	14.5	10.9	10.9
	ลูกจ้าง	5.1		6.5	3.9	2.1	1.1	1.1						6.0	6.0	3.3	2.8
ภาษาพม่า	นายจ้าง	7.0	12.2		0.9												
	ลูกจ้าง	8.2				2.1	4.2	1.1									
ภาษาลาว	นายจ้าง			2.8	2.7									10.1	10.1	5.5	5.5
	ลูกจ้าง			19.1										9.8	9.8	5.6	1.9
ภาษาฝรั่งเศส	นายจ้าง	14.5	4.1	2.7	0.3									2.7	2.7	0.9	0.9
	ลูกจ้าง	11.8		3.3	0.1	3.2	1.1							1.4	2.4	0.9	0.5
ภาษามลายู	นายจ้าง		24.3														
	ลูกจ้าง		9.8							16.0	16.0	6.9	5.0				
ภาษาเยอรมัน	นายจ้าง	5.4	8.1	0.9	3.1									1.8	1.8	0.9	0.9
	ลูกจ้าง	2.3		3.3	0.4	1.1	1.1							2.3	2.3	0.5	0.5
ภาษาเกาหลี	นายจ้าง	1.1	4.1		2.8									0.9			
	ลูกจ้าง	1.1		3.3	0.2	1.1	1.1							0.5			
ภาษาเวียดนาม	นายจ้าง			0.9										4.5	1.0	0.9	0.9
	ลูกจ้าง			(19.1)										4.7	5.6	0.5	
ภาษาเขมร	นายจ้าง			1.8										7.3	7.3	2.7	2.7
	ลูกจ้าง			(19.1)										6.5	7.9		
ภาษาส่วย	นายจ้าง			0.9										0.9	0.9		
	ลูกจ้าง																

หมายเหตุ นายจ้างไม่มีการตอบทักษะที่ใช้ในภาคใต้และภาคกลางฯ

ตารางที่ 36 ทักษะที่ถูกอ้างถึงการพัฒนา

	ภาษาอังกฤษ			
	เหนือ	ใต้	ตอ/เหนือ	กลาง
พูด	89.5	88.1	88.8	39.48
ฟัง	85.3	79.9	86.6	73.45
อ่าน	70.5	56.6	67.0	21.25
เขียน	70.5	52.9	65.2	28.62

	ภาษาจีน			
	เหนือ	ใต้	ตอ/เหนือ	กลาง
พูด	30.5	31.9	14.8	40.26
ฟัง	27.4	32.8	15.2	71.43
อ่าน	23.2	17.3	7.6	24.68
เขียน	23.2	14.6	7.6	31.17

	ภาษาญี่ปุ่น			
	เหนือ	ใต้	ตอ/เหนือ	กลาง
พูด	25.3		17.0	36.14
ฟัง	23.2		17.0	72.29
อ่าน	17.9		11.2	27.71
เขียน	16.8		10.8	40.96

	ภาษาฝรั่งเศส			
	เหนือ	ใต้	ตอ/เหนือ	กลาง
พูด	26.3		3.9	0
ฟัง	26.3		3.2	66.67
อ่าน	20.0		3.2	33.33
เขียน	16.8		2.2	0

	ภาษาเยอรมัน			
	เหนือ	ใต้	ตอ/เหนือ	กลาง
พูด	13.7		6.5	66.67
ฟัง	12.6		6.2	77.78
อ่าน	7.4		4.7	66.67
เขียน	7.4		4.4	66.67

	ภาษาเกาหลี			
	เหนือ	ใต้	ตอ/เหนือ	กลาง
พูด			0.8	40.00
ฟัง			1.1	80.00
อ่าน			0.4	40.00
เขียน			0.4	60.00

	ภาษาลาว			
	เหนือ	ใต้	ตอ/เหนือ	กลาง
พูด			1.8	
ฟัง			1.8	
อ่าน			1.8	
เขียน			2.2	

	ภาษามลายู			
	เหนือ	ใต้	ตอ/เหนือ	กลาง
พูด		10.5		
ฟัง		10.0		
อ่าน		5.02		
เขียน		4.11		

	ภาษาเวียดนาม			
	เหนือ	ใต้	ตอ/เหนือ	กลาง
พูด			4.4	
ฟัง			4.4	
อ่าน			1.1	
เขียน			1.1	

	ภาษาพม่า			
	เหนือ	ใต้	ตอ/เหนือ	กลาง
พูด	4.2		0.4	
ฟัง	5.3		1.1	
อ่าน	5.3		1.1	
เขียน	5.3			

ตารางที่ 37 การพัฒนาความสามารถทางภาษาของลูกจ้าง

กิจกรรม	ภาคเหนือ	ภาคใต้	ภาค คอ/เหนือ	ภาคกลาง-คต-คอ
			**	
ติดต่อกับชาวต่างประเทศ	24.2	56.6	30.6	72.89
ประสบการณ์การทำงาน	9.5	63.0		
คุณภาพนคร	20.0	27.4		
คูโทรศัพท์	22.1	41.1	50.7	71.06
ฟังวิทยุ	50.6	15.0	30.8	49.44
ใช้ internet	24.2	26.0	41.0	54.51
สื่อสิ่งพิมพ์	23.1	22.83	48.5	70.49

** ข้อมูลของภาค คอ/เหนือ นำมาจากข้อมูลความต้องการของลูกจ้าง โดยอนุโลมว่าเป็นกิจกรรมที่คงทำเพื่อพัฒนาตนเอง

ตารางที่ 38 การพัฒนาความสามารถทางภาษาที่ผู้ว่าจ้างให้แก่ลูกจ้าง

กิจกรรม	ภาคเหนือ	ภาคใต้	ภาค คอ/เหนือ	ภาคกลาง-คต-คอ
จัดอบรมในสถานที่ทำงาน	76.9	28.38	54.2	
ส่งไปอบรมที่อื่น			44.1	
ให้เรียนเป็นกลุ่ม	75.3	24.32	23.7	
จัด internet ให้	75.3	37.8		
จัดสิ่งพิมพ์ให้	75.8	31.0		24.29
จัดห้องสัมมนาคูโทรศัพท์/วิดีโอ		27.0		14.07
ดูงาน	15.3	13.5	27.1	14.48
อนุญาตให้ศึกษาต่อ	75.3	20.2		
ให้ทุนศึกษาต่อเนื่องเพื่อเพิ่มวุฒิ				11.73
ให้ทุนเรียนเสริมในประเทศ				11.95

มุมมองเบื้องต้นนโยบายการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศของไทย

ท.ดร.ปราณี กุลละวณิชย์¹

คำว่า “นโยบาย” ซึ่งหมายถึงหลักและแนวดำเนินการนั้น หากดูจากความหมายที่ให้ไว้ก็ดูเหมือนจะเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นก่อนการดำเนินการหรือการปฏิบัติ แต่เมื่อพิจารณาไปให้ละเอียดก็เห็นว่า การดำเนินการหรือการปฏิบัติเองมีผลที่ทำให้เกิดนโยบายขึ้นมาภายหลัง นอกจากนี้เมื่อศึกษาการดำเนินงานในเรื่องหนึ่งเรื่องใดในอดีตซึ่งยังไม่มีนโยบายไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ผู้ศึกษานั้นเองเป็นผู้วิเคราะห์ สันนิษฐาน สรุปจากการดำเนินงานที่ปรากฏในเอกสารที่ศึกษาว่า นโยบายในเรื่องนั้นๆน่าจะเป็นเช่นนั้น บทความนี้ซึ่งเป็นการศึกษาวิเคราะห์นโยบายการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศของไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัย มาจนถึงปัจจุบัน จึงจะมีลักษณะที่อยู่ในแบบที่วิเคราะห์ “นโยบาย” ที่สรุปจากเอกสารในช่วงที่ยังไม่มีนโยบายเป็นลายลักษณ์อักษร และวิเคราะห์ผลการดำเนินงานตามนโยบายที่เป็นลายลักษณ์อักษรที่เริ่มขึ้นตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมา โดยมีหัวข้อย่อต่อไปนี้คือ พัฒนาการเรียนการสอนและแนวปฏิบัติในการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ นโยบายในการรู้ภาษาต่างประเทศสำหรับคนไทย การดำเนินงานตามนโยบายการเรียนการสอนของคนไทยตามแผนปฏิรูปการศึกษา 2544

1. พัฒนาการการเรียนการสอนและแนวปฏิบัติในการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศบางภาษาของไทย

การศึกษา “นโยบายการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศของไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัย-ปัจจุบัน” ของ เมธาวิ บุทธพงษ์ธาดา (2549) แสดงให้เห็นว่า การเรียนการสอนภาษาต่างๆในประเทศไทยมีความเชื่อมโยงอย่างเห็นได้ชัดกับปัจจัยทางศาสนา การค้า ความก้าวหน้าทางวิทยาการ และการเมืองซึ่งมีความสัมพันธ์กับความมั่นคงของชาติ ภาษาต่างประเทศแต่ละภาษาก็มีพัฒนาการการสอนที่ทำให้เกิดแนวปฏิบัติหรือนโยบายของการเรียนการสอนภาษานั้นๆแตกต่างกันไปตามความสัมพันธ์กับปัจจัยต่างๆที่กล่าวมาแล้ว ดังจะได้กล่าวถึงต่อไปนี้รวม 5 ภาษาที่เป็นภาษาที่มีคนเรียนมากที่สุด

1.1 ภาษาอังกฤษ

เมื่อเทียบกับภาษาต่างประเทศอื่นๆที่มีการเรียนการสอนในประเทศไทยแล้ว ภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศที่ได้รับการยอมรับทั้งโดยทางการและโดยคนทั่วไปว่าเป็นภาษาต่างประเทศที่สำคัญและจำเป็นต้องเรียนรู้สำหรับเด็กไทยและคนไทยมาโดยสม่ำเสมอ หากจะพิจารณาถึงความช้านานตั้งแต่เริ่มมีการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในประเทศไทยตามหลักฐานที่ปรากฏแล้ว ก็กล่าวได้ว่าภาษาอังกฤษเพียงมีการเรียนการสอนที่เป็นหลักฐานในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น คือ สมัยรัชกาลที่ 3 มีเอง การเรียนภาษาอังกฤษก็เป็นการเรียนเฉพาะกลุ่มในหมู่เจ้านายผู้ใหญ่ และข้าราชการผู้ใหญ่ชั้นสูงกับมิชชันนารีอเมริกัน เช่น สมเด็จพระวชิรญาณภิกขุ (พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ขณะยังทรงผนวช) หลวงสิทธิราชเวร (ต่อมาคือสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์) เป็นต้น (ดูรายละเอียดเรื่องนี้ในเมธาวิ บุทธพงษ์ธาดา, 2549) ในสมัยรัชกาลที่ 5 การเรียนภาษาอังกฤษได้ขยายตัวมากขึ้น ไม่เฉพาะในหมู่ข้าราชการและเจ้านายชั้นผู้ใหญ่ แต่ในหมู่เจ้านายเล็กๆ ลูกหลานข้าราชการลงไปถึงลูกหลานคนทั่วไป และไม่เฉพาะเป็นการเรียนนอกระบบการศึกษาแต่ที่สำคัญเป็นการเรียนในฐานะภาษาต่างประเทศในระบบการศึกษา ดังปรากฏในแผนการศึกษาและหลักสูตรหลายฉบับในสมัยของพระองค์ท่าน (ดูรายละเอียดเรื่องนี้ในเมธาวิ บุทธพงษ์ธาดา, 2549) หลังจากนั้นมา ในแผนการศึกษาชาติหรือพระราชบัญญัติการศึกษาฉบับใดๆก็ดี ภาษาอังกฤษก็จะได้รับการกำหนดไว้เป็นภาษาหนึ่งในภาษาต่างประเทศที่ควรเลือกเรียนหรือบังคับ

¹ ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.ปราณี กุลละวณิชย์ อาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เรียนในระดับต่างๆจนถึงปี พ.ศ. 2539 จึงมีการระบุว่าภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศที่ 1 และภาษาอื่นๆอยู่ในประเภท “ภาษาต่างประเทศอื่นๆ” ถ้าสุดในพระราชบัญญัติหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปี พ.ศ.2544 ภาษาอังกฤษได้รับการระบุให้เป็นภาษาต่างประเทศที่ต้องเรียนในทุกช่วงชั้น มีการระบุสาระที่ต้องเรียนรู้ และมาตรฐานการเรียนรู้ไว้อย่างชัดเจน จึงกล่าวได้ว่าในส่วนของการจัดการภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศที่กระทรวงศึกษาธิการให้การยอมรับในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ส่วนในระดับอุดมศึกษาถ้าดูในหลักสูตรของมหาวิทยาลัยก็เห็นได้ว่าภาษาอังกฤษเป็นวิชาภาษาต่างประเทศที่บังคับเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานต้องศึกษาอย่างน้อย 6-12 หน่วยกิต นอกเหนือจากการที่มีการเปิดสอนเป็นหลักสูตรวิชาเอกในมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ ในส่วนของประชาชนทั่วไป ภาษาอังกฤษก็เป็นภาษาต่างประเทศที่คนไทยมีความเชื่อว่าหลากหลายของคนควรเรียนรู้และถ้าเรียนรู้ได้ดีก็จะมีอนาคตที่ดี ความเชื่อนี้จะเห็นได้จากเหตุการณ์เมื่อรัฐบาลในราวปี พ.ศ. 2521 ประกาศเจตนารมณ์ว่า ในระดับประถมศึกษานั้นยังไม่ให้มีการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ ก็ปรากฏว่ามีการคัดค้านไม่เห็นด้วยอย่างมากจนกระทั่งต้องมีการแก้ไขให้ภาษาอังกฤษเป็นวิชาเลือกได้ในระดับประถมศึกษา การศึกษา “โครงการข้อมูลพื้นฐานการจัดการเรียนการสอนและความต้องการภาษาต่างประเทศในประเทศไทย” (2546-2549) ก็แสดงว่าภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่มีความต้องการจากผู้สูงมากทั่วประเทศ ระดับความต้องการสูงห่างจากภาษาที่สองคือ จีนหรือญี่ปุ่นอย่างมาก จึงสรุปได้ว่าภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศที่ทั้งทางการและคนทั่วไปตระหนักถึงความสำคัญ อย่างไรก็ตามเมื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจของผู้ใช้ผู้รู้ภาษาต่างประเทศต่างๆและผู้ใช้ภาษาต่างประเทศต่างๆแล้วก็จะเห็นว่า ระดับความพึงพอใจในความสามารถทางภาษาอังกฤษของคนไทยเมื่อเทียบกับภาษาฝรั่งเศสหรือภาษาจีนไม่แตกต่างกันมากนัก ทั้งๆที่ภาษาต่างประเทศอื่นๆนั้น นักเรียนมาเริ่มเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเป็นส่วนใหญ่ ขณะที่ภาษาอังกฤษเริ่มเรียนตั้งแต่ระดับประถมศึกษา ข้อมูลนี้จะชี้บ่งว่าควรมีการศึกษาอย่างละเอียดและรอบด้านว่าการเรียนภาษาต่างประเทศเพื่อให้ได้ผลนั้นมี ความจำเป็นหรือไม่ที่จะต้องเริ่มแต่ยังเล็กหาก ไม่มีปัจจัยความพร้อม และควรมีการกำกับอย่างไรจึงจะบอกได้ว่ามีปัจจัยความพร้อมที่จะอนุญาตให้สอนได้หากมีความต้องการที่จะเริ่มเรียนแต่ยังเล็ก ทั้งนี้เพื่อไม่ให้สิ้นเปลืองทรัพยากรบุคคลและทรัพย์สินรวมทั้งเวลาอีกด้วย

1.2 ภาษาจีน

ภาษาจีนเป็นภาษาต่างประเทศที่มีพัฒนาการของการเรียนการสอนที่น่าสนใจ เท่าที่ปรากฏหลักฐาน ประเทศไทยมีการติดต่อกับประเทศจีนในสองความสัมพันธ์เป็นอย่างน้อย คือ หนึ่งในด้านการเมืองในฐานะที่ประเทศจีนเป็นมหาอำนาจในอาณานิคมอินโดจีนและประเทศไทยเป็นประเทศเล็กเมื่อเทียบกับจีนจึงต้องการความคุ้มครองในส่วนหนึ่ง สองในด้านการค้าประเทศไทยและประเทศจีนมีสินค้าที่ต้องการแลกเปลี่ยนค้าขายกัน ความสัมพันธ์ทั้งสองแบบนี้มีผลทางวิทยาการ ได้แก่ การที่คนไทยได้เรียนรู้การเดินเรือ การต่อเรือสำเภา ตลอดจนการทำเครื่องถ้วยชามแบบสังคโลกจากจีน ลักษณะการติดต่อตามปัจจัยทางการเมืองและการค้ามีความต่อเนื่องมาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น มีผลให้ชาวจีนจำนวนไม่น้อยได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานในสยามประเทศและกลายเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยมาช้านานจนถึงปัจจุบัน แม้กระนั้นก็ไม่ปรากฏหลักฐานว่ามีโรงเรียนสอนภาษาจีนในประเทศไทยจนถึงต้นสมัยรัตนโกสินทร์ ตามหลักฐานของกรมวิสามัญศึกษาโรงเรียนสอนภาษาจีนแห่งแรกจัดตั้งขึ้นที่เกาะซึ่งเรียกว่าเกาะเรียนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาปัจจุบัน (อ้างถึงใน พิชัย รัตนพล, 2512. น.39) โรงเรียนสอนภาษาจีนแห่งนี้นสอนภาษาจีนอย่างเดียว จะสอนคนไทยหรือคนจีนไม่ปรากฏหลักฐาน และได้เลิกไปแต่เมื่อใดก็ไม่ปรากฏหลักฐานเช่นกัน ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 4 ราว พ.ศ.2395 ก็ได้มีคณะมิชชันนารีอเมริกันมาเปิดโรงเรียนสอนภาษาจีนในแก่ลูกหลานคนจีนที่อพยพเข้ามาในประเทศไทยเพื่อสอนศาสนาแก่คนเหล่านี้ การที่โรงเรียนแห่งแรกสอนภาษาจีนอย่างเดียวก็ดูเหมือนการที่มิชชันนารีอเมริกันสอนภาษาจีนให้แก่ลูกหลานคนจีนที่อพยพเข้ามาในประเทศไทยเพื่อสอนศาสนาให้แก่คนเหล่านี้ก็ดี แสดงให้เห็นว่าคนจีนเป็นชนกลุ่มน้อยที่มีจำนวนมาก และมีบทบาทในสังคมไทยมากพอที่จะเปิดโรงเรียนเพื่อสอนลูกหลานของตน

ได้ ที่สำคัญก็คือแสดงให้เห็นว่าคนจีนเหล่านี้มิได้มีความคิดว่าตนเป็นคนไทย ดังนั้นก็เป็นธรรมดาอยู่เองที่รัฐบาลไทยจะต้องคอยดูแลควบคุมให้ชาวจีนในประเทศไทยอยู่ภายใต้กฎหมายไทย นโยบายเช่นนี้มีผลต่อการปฏิบัติของรัฐบาลไทยในการเปิดปิดโรงเรียนสอนภาษาจีนให้แก่ลูกหลานจีนในไทย หรือการให้ภาษาจีนมีฐานะเป็นภาษาต่างประเทศภาษาหนึ่งในหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ รวมไปถึงการอนุญาตให้ครูสอนภาษาจีนเป็นครูคนจีนจากประเทศจีนได้หรือไม่ เท่าที่ศึกษาการสอนภาษาจีนในประเทศไทยในช่วงปี 2464 จนถึงปี 2535 มีพัฒนาการการสอนที่มีปัญหาและมีการหยุดชะงักเป็นช่วงๆ เช่น ในปี พ.ศ.2464 ตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา 2464 ซึ่งกำหนดให้โรงเรียนที่เป็นของเอกชนต้องมาจดทะเบียนตามพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ และในระดับประถมศึกษาต้องสอนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการที่กำหนดให้มีการสอนวิชาภาษาไทย และวิชาต่างๆก็ต้องสอนด้วยภาษาไทยทั้งหมด ปรากฏว่ามีโรงเรียนราษฎร์ที่สอนภาษาจีนจำนวนมากไม่ปฏิบัติตามเพราะต้องการสอนแต่ภาษาจีนและไม่มาจดทะเบียน กระทรวงศึกษาธิการจึงต้องใช้วิธีไม่ออกประกาศนียบัตรให้แก่นักเรียนที่สำเร็จการศึกษาในโรงเรียนเหล่านั้นซึ่งทำให้นักเรียนไม่อาจเรียนต่อในระดับสูงได้ ผลก็คือโรงเรียนจีนหลายแห่งต้องปิดตัวเองไปโดยปริยาย ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ระหว่างปี พ.ศ.2481-2483 โรงเรียนราษฎร์ที่สอนภาษาจีนถูกปิดลงทั้งหมดเพราะเหตุผลทางการเมืองที่ไทยเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่น ตัวอย่างที่ยกมานี้แสดงให้เห็นความไม่ลงรอยของรัฐบาลไทยกับชาวจีนที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย เห็นได้ว่าชาวจีนที่พำนักอยู่ในประเทศไทยมิได้ถือว่าตนเป็นคนไทย แต่ถือว่าเป็นชนกลุ่มน้อยที่มีจำนวนมากพอจะต้องรองได้กับรัฐบาล ในปี พ.ศ.2532 หลังจากที่ได้มีการฟื้นฟูสัมพันธไมตรีไทย-จีน รัฐบาลไทยจึงได้อนุญาตให้มีการสอนภาษาจีนกลางได้ตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงประถมศึกษาปีที่ 6 ในฐานะภาษาต่างประเทศและในปีพ.ศ.2535 ก็กำหนดให้ภาษาจีนเป็นภาษาต่างประเทศภาษาหนึ่ง ทำให้นักเรียนในโรงเรียนไทยสามารถเลือกเรียนได้ทั้งยังอนุญาตให้มีครูจีนจากประเทศจีนมาสอนได้ถ้ามีวุฒิปริญญาตรีหรือสำเร็จการศึกษาจากวิทยาลัยครู (ประพิน มโนมัยวิบูลย์, 2547) นับแต่นั้นมาภาษาจีนก็ได้กลายเป็นภาษาต่างประเทศภาษาหนึ่งในระบบการศึกษาของไทย และนักเรียน นักศึกษาไทยก็มองภาษาจีนเป็นภาษาต่างประเทศที่มีประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพหรือการศึกษาของตน ภาษาจีนจึงมิใช่ภาษาของคนจีนในประเทศไทยเท่านั้นเหมือนอย่างแต่ก่อน จากผลการศึกษาใน “โครงการข้อมูลพื้นฐานการจัดการเรียนการสอนและความต้องการภาษาต่างประเทศในประเทศไทย” (2547-2549) ภาษาจีนมีการเปิดสอนในทุกๆระดับในทุกภูมิภาคและมีจำนวนผู้เรียนเป็นรองจากภาษาอังกฤษ ในด้านความต้องการผู้รู้ภาษาต่างประเทศภาษาจีนก็เป็นภาษาที่มีความต้องการเป็นอันดับ 2 ในทุกภูมิภาคยกเว้นภาคเหนือ

แม้ว่าในปัจจุบันภาษาจีนจะได้รับการกำหนดจากกระทรวงศึกษาธิการและจากความคิดของประชากรไทยว่าเป็นภาษาต่างประเทศที่สำคัญภาษาหนึ่ง ได้รับการกำหนดและยอมรับในระบบการศึกษาเช่นเดียวกับภาษาต่างประเทศอื่นๆ กล่าวคือ ในโรงเรียนก็มีจำนวนเวลาสอนเช่นเดียวกับภาษาต่างประเทศอื่น มีหลักสูตรเป็นวิชาเอกในระดับอุดมศึกษาและมีการสอนในระดับมัธยมศึกษา อีกทั้งยังมีการสอนภาษาจีนนอกระบบ ได้แก่ การสอนภาษาจีนให้คนทั่วไปในภาคค่ำ หรือในวันเสาร์-อาทิตย์ ที่เป็นงานบริการวิชาการของมหาวิทยาลัยต่างๆ หรือที่โรงเรียนสอนภาษาจีนที่เป็นของเอกชนแล้วก็ตาม แต่ก็ยังมีการจัดตั้งโรงเรียนภัทรวดี ซึ่งมีการสอนภาษาจีนกลางในระดับมัธยมศึกษาและมีชั่วโมงสอนสอนภาษาจีนกลางมาก คือวันละ 2 คาบ หรือ สัปดาห์ละ 10 ชั่วโมง (ประพิน มโนมัยวิบูลย์, 2547)

อาจสรุปได้ว่า พัฒนาการเรียนการสอนภาษาจีนในประเทศไทยและแนวนโยบายในการให้สอนภาษาจีนในประเทศไทยนั้นได้คลี่คลายมาจากการสอนภาษาจีนเฉพาะให้แก่คนจีนซึ่งทำให้เกิดความตึงเครียดขึ้นในการบริหารประเทศของไทย มาเป็นการที่ภาษาจีนเป็นภาษาต่างประเทศที่มีความสำคัญภาษาหนึ่งที่ประชากรไทยไม่ว่าจะเป็นเชื้อชาติใดก็อาจเลือกเรียนรู้ด้วยความสนใจของตนเอง การเรียนภาษาจีนจึงไม่จำกัดว่าต้องมีอยู่เฉพาะใน โรงเรียนราษฎร์ของจีนเพื่อลูกหลานของคนจีนเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ความรู้สึกกับภาษาจีนในประเด็นความมั่นคงของชาติจึงไม่เป็นประเด็นที่ต้องพิจารณา มากกว่าภาษาต่างประเทศอื่นอีกต่อไป

1.3 ภาษาญี่ปุ่น

โรงเรียนสอนภาษาญี่ปุ่นในประเทศไทยเปิดขึ้นในปีการศึกษา 2470 ที่โรงเรียนบพิตรพิมุข การเปิดสอนภาษาญี่ปุ่นครั้งแรกอย่างเป็นทางการ โดยคนไทยเริ่มนี้ทำให้พิจารณาได้ว่าคนไทยคิดว่าภาษาญี่ปุ่นเป็นประโยชน์ต่อวิชาชีพ อย่างไรก็ตามเมื่อมีการสอนภาษาญี่ปุ่นในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ในโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาเพื่อเตรียมเข้าเรียนในคณะอักษรศาสตร์ นั่นก็ดูเหมือนว่าจะเป็นการสอนที่มีความเชื่อมโยงกับการเมือง เพราะไทยเป็นพันธมิตรของญี่ปุ่นในสงครามโลก ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าหลังสงครามครั้งที่ 2 ก็เลิกการสอนไป ในปี 2508 จึงเริ่มการสอนภาษาญี่ปุ่นขึ้นใหม่อย่างจริงจัง มีการเปิดสอนในระดับมหาวิทยาลัยที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (วรวิทย์ จิราสมบัติ, 2547) หลังจากนั้นมาการสอนภาษาญี่ปุ่นในฐานะภาษาต่างประเทศก็เกิดขึ้นในระดับมัธยมศึกษาและอาชีวศึกษา จากข้อมูลใน “โครงการข้อมูลพื้นฐานการจัดการเรียนการสอนและความต้องการภาษาต่างประเทศในประเทศไทย” (2546-2549) ปรากฏว่าภาษาญี่ปุ่นเป็นภาษาต่างประเทศที่ 3 รองจากภาษาอังกฤษและจีนที่มีผู้สนใจเรียนในระดับมัธยมศึกษาขึ้นมาจนถึงอุดมศึกษา ข้อมูลชี้ให้เห็นว่ามีการขาดแคลนผู้สอนภาษาญี่ปุ่นสูงและผู้สอนภาษาญี่ปุ่นจำนวนมากในสถานศึกษาต่างๆมิได้ศึกษาภาษาญี่ปุ่นมาโดยตรง

1.4 ภาษาฝรั่งเศส

ภาษาฝรั่งเศสเป็นอีกภาษาหนึ่งที่มีประวัติการพัฒนาการเรียนการสอนมาเป็นเวลานานเช่นเดียวกับภาษาจีน จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ฝรั่งเศสเป็นประเทศในยุโรปที่มีการติดต่อสัมพันธ์กับประเทศไทยถึงระดับที่มีการส่งราชทูตแลกเปลี่ยนกันตั้งแต่สมัยอยุธยา หากพิจารณาโรงเรียนที่เปิดสอนภาษาฝรั่งเศสก็มีหลักฐานว่า บาทหลวงฝรั่งเศสได้รับพระราชานุญาตในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ให้เปิดโรงเรียนสอนศาสนาซึ่งคงต้องสอน/เรียนเป็นภาษาฝรั่งเศส ในสมัยรัตนโกสินทร์ก็มีบาทหลวงอัสสัมชัญและคณะภคินีแห่งคณะเซนต์ปอล เดอ ชาร์ล มาเปิดสอนโรงเรียนสอนศาสนาในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โรงเรียนแห่งนี้ยังได้ใช้ภาษาฝรั่งเศสสอนวิชาอื่นๆอีกด้วย (ธิดา บุญธรรม, 2547) เมื่อศึกษาการสอนภาษาฝรั่งเศสในโรงเรียนพบว่ามีการสอนภาษาฝรั่งเศสในหลักสูตรมัธยมปลายมาเป็นเวลานานแล้ว และในระดับอุดมศึกษาการสอนภาษาฝรั่งเศสเป็นวิชาเอกในระดับปริญญาตรีที่ดำเนินติดต่อกันมาในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทำให้สามารถผลิตผู้รู้ภาษาฝรั่งเศสออกไปสอนในระดับมัธยมได้อย่างดี จากข้อมูลใน “โครงการข้อมูลพื้นฐานการจัดการเรียนการสอนและความต้องการภาษาต่างประเทศในประเทศไทย” (2546-2549) ผู้สอนภาษาฝรั่งเศสในระดับมัธยมศึกษาเป็นผู้จบการศึกษาตั้งแต่ปริญญาตรีขึ้นไปและเป็นผู้สอนที่ตรงกับสาขา นอกจากนี้ภาษาฝรั่งเศสก็มีการเปิดสอนในระดับปริญญาโทและปริญญาเอกซึ่งแสดงให้เห็นว่ามีผู้รู้ภาษาฝรั่งเศสและวรรณคดีฝรั่งเศสในชั้นลึกเพียงพอ จึงกล่าวได้ว่าภาษาฝรั่งเศสเป็นภาษาที่มีความพร้อมในส่วนของผู้ผลิตมากกว่าภาษาต่างประเทศอื่นยกเว้นภาษาอังกฤษ แต่เมื่อพิจารณาการเปิดสอนในระดับต่างๆก็เห็นได้ว่าภาษาฝรั่งเศสยังไม่มีการสอนในระดับมัธยมต้นและในระดับอาชีวศึกษา ในระดับอุดมศึกษาภาษาฝรั่งเศสก็ยังมีบทบาทน้อย เช่น ในส่วนของการศึกษาทางเทคโนโลยีซึ่งประเทศฝรั่งเศสมีศักยภาพสูงนั้น ในด้านการศึกษาที่ไม่เน้นนโยบายส่งเสริมให้นักศึกษาเรียนภาษาฝรั่งเศสเพื่อเข้าถึงวิทยาการทางเทคโนโลยีอย่างที่ควรแต่อย่างใด อาจมีการส่งเสริมอยู่บ้างในสาขานิติศาสตร์ซึ่งประเทศฝรั่งเศสเป็นแม่แบบทางกฎหมาย เช่น ในคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ให้ภาษาฝรั่งเศสเป็นอีกภาษาต่างประเทศหนึ่ง

เมื่อเปรียบเทียบกับภาษาจีนแล้วก็จะเห็นว่าภาษาฝรั่งเศสมีการพัฒนาการเรียนการสอนและได้รับนโยบายทางการศึกษาในลักษณะของภาษาต่างประเทศให้แก่คนไทยโดยทั่วไปมาตั้งแต่แรก มีการดำเนินงานในลักษณะต่อเนื่องสม่ำเสมอ โดยเฉพาะในระดับอุดมศึกษามากกว่าในระดับอื่น แต่ค่อนข้างจำกัดวงอยู่ที่การสอนภาษาและวรรณคดี สถาบันการศึกษาส่วนใหญ่ยังไม่แสดงนโยบายที่จะสอนภาษาฝรั่งเศสในแนวอื่น โดยเฉพาะในแนววิชาชีพ กล่าวได้ว่าการ

เปิดสอนภาษาฝรั่งเศสเป็นการเปิดสอนเพื่อแสดงศักยภาพทางวิชาการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับอุดมศึกษามากกว่าที่จะพิจารณาประโยชน์ของภาษาฝรั่งเศสในแนววิชาชีพของผู้เรียน

1.5 ภาษาเยอรมัน

ภาษาเยอรมันนับได้ว่าเป็นภาษาต่างประเทศที่มีการสอนในประเทศไทยเมื่อไม่นานมานี้เองหากเปรียบเทียบกับภาษาจีนและฝรั่งเศส คือ มีการเปิดสอนอย่างเป็นทางการในระดับอุดมศึกษาประมาณปี พ.ศ.2463-2468 อย่างไรก็ตามในปัจจุบันก็มีการสอนภาษาเยอรมันในระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษาในทุกภูมิภาค ที่น่าสังเกตก็คือ มีหลักสูตรภาษาเยอรมันสำหรับครูซึ่งเปิดสอนในคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (วรรณา แสงอร่ามเรือง, 2547) นอกจากนี้ก็มีการร่วมกันจัดทำหนังสือชุดบทเรียนขึ้นสำหรับนักเรียนไทยโดยเฉพาะ (วรรณา แสงอร่ามเรือง, 2547) ที่มีการใช้กันโดยทั่วไป นอกจากนี้ภาษาเยอรมันดูเหมือนจะเป็นภาษาต่างประเทศในระดับอุดมศึกษาที่แสดงให้เห็นว่ามีนโยบายในการเปิดสอน โดยเฉพาะ โดยหลักสูตรแสดงจุดมุ่งหมายและจุดเน้นที่แตกต่างกัน เช่น หลักสูตรภาษาเยอรมันของคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มุ่งผลิตครูผู้สอนภาษาเยอรมันโดยตรง หลักสูตรภาษาเยอรมันระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยขอนแก่น เน้นภาษาเยอรมันวิชาชีพ เช่น การท่องเที่ยว การโรงแรม (วรรณา แสงอร่ามเรือง, 2547) เห็นได้ว่าการเปิดหลักสูตรภาษาเยอรมันเป็นวิชาเอกในระดับอุดมศึกษามีการพิจารณาความต้องการของตลาดมากกว่าการเปิดหลักสูตรเพื่อแสดงศักยภาพทางวิชาการเท่านั้น

การศึกษาพัฒนาการของการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ 5 ภาษาข้างต้นแสดงให้เห็นการมีพัฒนาการของการเรียนการสอนที่แตกต่างกันของแต่ละภาษาและทำให้เห็นนโยบายของรัฐที่ใช้กับภาษาต่างประเทศแตกต่างกันในสมัยก่อน ตลอดจนความคิดของคนไทยทั่วไปที่มีต่อภาษานั้นๆ นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นการพัฒนาการของนโยบายที่กำหนดให้ทุกภาษาต่างประเทศเป็นภาษาต่างประเทศเท่าเทียมกันในระบบการศึกษา มาเป็นการกำหนดให้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศอันดับหนึ่งในปัจจุบัน การเปิดสอนภาษาต่างประเทศใดนอกจากภาษาอังกฤษหรือไม่ขึ้นอยู่กับนโยบายของสถาบันการศึกษาของสถาบันนั้นๆ นโยบายหลังนี้แสดงการมอบการตัดสินใจให้กับสถาบันการศึกษาซึ่งในปัจจุบันสถาบันการศึกษาโดยเฉพาะระดับอุดมศึกษาภาคเอกชนก็มักใช้นโยบายการตลาดเป็นตัวตัดสินใจ ในขณะที่มหาวิทยาลัยของรัฐส่วนใหญ่ยังคงใช้นโยบายการเปิดสอนภาษาต่างประเทศเป็นการแสดงศักยภาพทางวิชาการของสถาบัน

2. นโยบายที่รัฐบาลกำหนดว่าคนไทยควรรู้ภาษาต่างประเทศอะไรและอย่างไร

แม้ว่าประเทศไทยจะมีการติดต่อสัมพันธ์กับต่างประเทศเพื่อประโยชน์ในด้านการศาสนา การค้า การเมือง ความก้าวหน้าทางวิทยาการมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยก็ตาม แต่เนื่องจากการเล่าเรียนของคนไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยมาจนถึงรัตนโกสินทร์ในรัชสมัยรัชกาลที่ 5 ยังจำกัดวงอยู่แต่เฉพาะเจ้านายและข้าราชการชั้นสูง และผู้ที่เข้าบวชเรียนตามวัดต่างๆ เท่านั้น ทั้งยังเป็นการเรียนที่ยังไม่อยู่ในระบบการศึกษา เช่น ยังไม่มีการกำหนดวิชาที่ต้องเรียน เป้าหมายของการเรียน การทดสอบความรู้ กำหนดเวลา และสถานที่เรียน ดังนั้นการพูดถึงนโยบายของรัฐในการรู้ภาษาต่างประเทศของไทยจึงเป็นเรื่องที่ห่างไกลยิ่งขึ้น จริงอยู่ในรัชสมัยของสมเด็จพระนารายณ์แม้จะปรากฏว่ามีโรงเรียนสอนภาษาฝรั่งเศส แต่ก็มิได้เป็นไปเพื่อความรู้ความสามารถทางภาษาหากเพื่อการสอนศาสนา หรือในสมัยรัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ แม้พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจะทรงส่งเสริมให้เจ้านายและข้าราชการรวมทั้งบุตรหลานข้าราชการได้เรียนภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษาอังกฤษ แต่การส่งเสริมนั้นก็เป็นการส่งเสริมบุคคลเฉพาะกลุ่ม ยังมิได้ทรงมีนโยบายเรื่องภาษาต่างประเทศสำหรับคนไทยโดยทั่วไป

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ได้ทรงจัดให้มีการปฏิรูปการศึกษาของชาติขึ้นเป็นครั้งแรกและได้ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณจัดระบบการเล่าเรียนให้กับคนไทยทั่วประเทศ โครงร่างแผนการศึกษาหลายฉบับได้ถูกวางขึ้น ในแผนเหล่านั้นมีการระบุให้มีการเรียนภาษาต่างประเทศและเป้าหมายในการเรียนภาษาต่างประเทศสำหรับเด็กไทยที่เข้าเรียนไว้อย่างชัดเจน เช่น ในแผนการศึกษา ร.ศ.121 (พ.ศ.2446) มีการระบุไว้ในการศึกษาประเภทวิสามัญศึกษาระดับอุดมศึกษาว่า “.....ให้มีความรู้วิชาชั้นสูงและสามารถที่จะทำการงานได้ด้วยภาษาของตน และภาษาต่างประเทศบางภาษา คือหมายความว่าต้องให้รู้ภาษาอื่นที่มีใช้ภาษาตนด้วยอีกภาษาหนึ่งเป็นอย่างน้อยเพื่อให้เป็นทุนสำหรับที่จะทำการงานได้กว้างขวางหรือถ้าจะไปเล่าเรียนความรู้พิเศษในประเทศอื่นก็ไม่ต้องให้ไปเสียเวลาภาษานั้นอยู่อีกนาน” (พระราชหัตถเลขาฯ, 2507 น.125) ความที่คัดลอกมานี้แสดงให้เห็นความคิดในสมัยนั้น 4 ข้อ คือ หนึ่ง การที่จะต้องรู้ภาษาไทยในวิชาชั้นสูง สอง การที่จะต้องรู้ภาษาต่างประเทศอีกอย่างน้อยหนึ่งภาษานอกเหนือจากภาษาไทย สาม การที่ไม่ได้กำหนดว่าภาษาต่างประเทศต้องเป็นภาษาใดแต่ขึ้นอยู่กับการงานที่จะทำต่อไปหรือการศึกษาในต่างประเทศต่อไป ที่การรู้ภาษาต่างประเทศช่วยเปิดโอกาสของการมีงานทำที่กว้างขึ้นแสดงให้เห็นว่าภาษาต่างประเทศนั้นมีความจำเป็นหากต้องการศึกษาต่อในชั้นสูงหรือต้องการได้งานทำที่ดีๆ ความเห็นข้อที่สามที่ว่า ไม่มีการกำหนดภาษาต่างประเทศใดขึ้นอยู่กับการงานที่จะทำนั้น เมื่อศึกษาในเชิงปฏิบัติพบว่า ในหลักสูตร พ.ศ.2438 มีการระบุภาษาอังกฤษ ภาษาบาลี และภาษามลายู โดยให้เรียนภาษาบาลีแต่ให้เลือกระหว่างภาษาอังกฤษกับภาษามลายู (เมธาวี ยุทธพงษ์ธาดา, 2549) การระบุภาษาต่างประเทศทั้งสามรวมทั้งระบุการบังคับและเลือกภาษาต่างประเทศนี้เป็นเรื่องที่น่าสนใจเพราะแสดงความเห็นของคนในสมัยนั้นที่พิจารณาทั้งกระแสของโลกและสภาพภายในของประเทศ การระบุให้เรียนภาษาบาลีเป็นภาษาบังคับชี้ให้เห็นความเข้าใจว่าคนไทยส่วนใหญ่นับถือพุทธศาสนา และภาษาบาลีก็มีอิทธิพลกับภาษาไทยอย่างมากสมควรที่คนไทยจะได้เรียนรู้ภาษานี้ การระบุภาษาอังกฤษแสดงให้เห็นการยอมรับกระแสโลกที่ภาษาอังกฤษมีความสำคัญ และการระบุภาษามลายูก็น่าจะแสดงให้เห็นความเข้าใจในสภาพการปกครองของประเทศไทยเฉพาะทางตอนใต้ อาจสรุปได้ว่าในสมัยรัชกาลที่ 5 นโยบายกำหนดให้คนไทยต้องรู้ภาษาต่างประเทศนั้นมีการไตร่ตรองในการรักษาสมดุลของกระแสโลกกับสภาพของสังคมไทย อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติก็ดูเหมือนว่าภาษาอังกฤษจะได้รับการสนับสนุนค่อนข้างมาก ดังจะเห็นได้จากการตั้งโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบที่มีทั้งแผนกภาษาไทยและภาษาอังกฤษในปีพ.ศ.2425 และการอนุญาตให้ศาสนาจารย์จอห์น เอ. เอकिन (Rev. John A. Eakin) จัดตั้งโรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนไฮสกูลขึ้นในราวพ.ศ.2441 อาจเป็นไปได้ว่าเนื่องจากทั้งภาษาบาลี และภาษาอังกฤษที่เปิดสอนในขณะนั้นมีความเชื่อมโยงกับศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์ ในโครงการศึกษาปีพ.ศ.2441 จึงมีการให้เปิดสอนภาษาต่างประเทศอื่นๆ ได้แก่ ภาษาอาหรับซึ่งมีความเชื่อมโยงกับศาสนาอิสลาม รวมทั้งให้เปิดสอนภาษาฝรั่งเศส เยอรมัน ละติน จีน รัสเซีย ไว้ด้วย เห็นได้ว่าสิ่งที่ต้องการให้คนไทยรู้ภาษาต่างประเทศอะไรนั้นอาจแตกต่างจากการที่ประเทศไทยต้องอนุญาตให้มีการเปิดสอนภาษาต่างประเทศอะไรซึ่งเป็นปัจจัยทางด้านการเมืองการปกครอง

ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 มาจนถึงปัจจุบันได้มีแผนการศึกษาชาติหลายแผน มีพระราชบัญญัติหลักสูตรหลายฉบับ รวมทั้งมีการปรับปรุงแผนและหลักสูตรมากมาย แต่หากพิจารณาสรุปโดยรวมแล้วก็เห็นว่า มีความชัดเจนว่าคนไทยควรต้องรู้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศหลัก ส่วนภาษาต่างประเทศอื่นๆ นั้นอยู่ในสถานภาพของการสนับสนุนซึ่งสำหรับบางภาษา เช่น ภาษาจีน ภาษาญี่ปุ่น ก็อาจมีการขึ้นลงของการสนับสนุนตามภาวะทางการเมือง

การปรับเปลี่ยนนโยบายภาษาต่างประเทศในแผนการศึกษาชาติที่ดี ในพระราชบัญญัติการศึกษาที่ดี ภาษาอังกฤษเป็นตัวแปรที่สำคัญและมีความเกี่ยวข้องอยู่กับ 2 ประเด็น ประเด็นแรกก็คือ แม้จะทราบว่าภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่คนไทยควรต้องรู้ แต่ก็มีความคิดว่าควรรู้ในระดับใด ประเด็นที่สองก็คือควรต้องบังคับให้รู้ในระดับใด ประเด็นทั้งสองมีความเชื่อมโยงกัน ในเรื่องสำหรับเด็กไทยควรเรียนภาษาอังกฤษในระดับใดนั้นมีการถกเถียงกันไม่รู้จบ ความรู้ในเรื่องการเรียนรู้อาษาของเด็กชื่อว่า เด็กเรียนรู้ภาษาได้ดีในวัยเล็ก ดังนั้นก็ควรจะมีการเริ่มเรียนภาษาอังกฤษในระดับประถมศึกษา อย่างไรก็ตาม การเรียนรู้อาษาต่างประเทศที่มีใช้ภาษาแม่ของเด็กนั้นจะเป็นไปได้ดีก็ต้องอาศัยสิ่งแวดล้อมที่มีความพร้อม ความพร้อมหมายถึง

ความพร้อมของครูผู้สอน ความพร้อมของชุดเรียน ความพร้อมของบรรยากาศสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ภาษา เห็นได้ชัดว่าประเด็นความพร้อมเป็นประเด็นที่มีปัญหาสูงและเป็นประเด็นที่รัฐบาลทุกสมัยมาจนปัจจุบันยังแก้ไม่ตกโดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับประถมศึกษา ปัญหาเรื่องความไม่พร้อมของผู้สอนนี้มีไขว่รัฐบาลจะไม่คิดแก้ไข วิธีการต่างๆ เช่น การมีศึกษานิเทศก์ การจัดอบรมภายในประเทศ การจัดกลุ่มครู ฯลฯ ถูกนำมาใช้ ถึงกระนั้นจากการศึกษาใน “โครงการข้อมูลพื้นฐานการจัดการเรียนการสอนและความต้องการภาษาต่างประเทศในประเทศไทย” (2546-2549) ก็แสดงให้เห็นว่าผู้สอนในระดับประถมศึกษาไม่ได้สอนตรงกับสาขาวิชาที่เรียนมาเป็นจำนวนไม่น้อย นอกจากนี้ผู้สอนก็มีภาระต้องสอนวิชาอื่นๆ นอกเหนือจากภาษาที่สอน เรื่องเหล่านี้แสดงความยังไม่พร้อมของผู้สอนซึ่งเป็นปัจจัยหลักให้การสอนภาษาต่างประเทศไม่สัมฤทธิ์ผล นอกจากเรื่องครูผู้สอนแล้วข้อมูลจากโครงการ “ข้อมูลพื้นฐานฯ” ก็แสดงให้เห็นว่า แหล่งการเรียนรู้ กิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ นอกชั่วโมงเรียน ยังไม่อยู่ในระดับที่น่าพอใจ นอกจากความรู้ในเรื่องการเรียนรู้ภาษาของเด็กและความพร้อมในปัจจัยการเรียนรู้ตามที่กล่าวมานี้แล้ว ความต้องการของผู้ปกครองผู้ซึ่งมีความเชื่อว่า ภาษาอังกฤษเป็นตัวกุญแจสู่ความสำเร็จในชีวิตก็เป็นตัวแปรที่สำคัญอีกตัวหนึ่ง คำถามในสองประเด็นว่าควรจะสอนภาษาอังกฤษเมื่อใดและควรต้องบังคับเรียนในระดับการศึกษาใดไม่มีคำตอบที่ชัดเจนมาจนถึงปัจจุบัน นโยบายในการกำหนดให้เปิดการสอนภาษาอังกฤษเป็นวิชาบังคับหรือวิชาเลือกในระดับประถมศึกษาหรือสูงกว่าระดับประถมศึกษาจึงแปรปรวน เช่น ในหลักสูตรประถมศึกษา ปี พ.ศ.2521 ในการประกาศครั้งแรกให้เลิกสอนภาษาอังกฤษในระดับประถมศึกษา แต่ได้รับการคัดค้านจึงต้องประกาศใหม่ให้ขึ้นอยู่กับความพร้อมของโรงเรียนหรือในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปี พ.ศ.2544 ในปัจจุบันที่กำหนดสาระการเรียนรู้และมาตรฐานการเรียนรู้ไว้เป็นช่วงชั้น รวม 4 ช่วงชั้นนั้น ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ กำหนดว่าต้องเรียนรู้ภาษาอังกฤษในทุกช่วงชั้นสรุปได้ว่า ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 มาจนถึงปี พ.ศ.2549 นี้ นโยบายให้เด็กรู้ภาษานั้นไม่เปลี่ยนแปลง แต่ปัญหาของการให้เรียนรู้ว่าควรเรียนรู้ในระดับใด และจะต้องบังคับในระดับใดหรือไม่นั้นมีการปรับเปลี่ยนอยู่เสมอ ในปัจจุบันคือ ในปี พ.ศ.2549 นี้เป็นอันแน่ชัดว่าบังคับให้เรียนตั้งแต่ระดับประถมศึกษา สำหรับนโยบายการให้รู้ภาษาต่างประเทศอื่นๆ นั้นก็มีความเปลี่ยนแปลง คือ การให้รู้ภาษาบาลีซึ่งถือเป็นรากฐานสำคัญของภาษาไทยและศาสนาพุทธนั้นไม่เป็นภาษาบังคับอีกต่อไป และเมื่อกลายมาเป็นภาษาเลือกก็อยู่ในจำพวกภาษาโบราณและมิได้มีการกล่าวถึงในหลักสูตรขั้นพื้นฐาน ปี พ.ศ.2544 ภาษาต่างประเทศอื่นๆ ได้แก่ ภาษาจีน ญี่ปุ่น เกาหลี ฝรั่งเศส เยอรมัน มลายู ฯลฯ นั้นก็อยู่ในฐานะ “ภาษาต่างประเทศที่ควรรู้” ถ้าเรียนได้ก็ควรเรียน และถ้าเปิดสอนได้ก็ให้เปิดการสอน การตัดสินใจเปิดการสอนภาษาต่างประเทศถูกโอนให้เป็นการตัดสินใจของสถานการศึกษา ซึ่งใช้เกณฑ์การตัดสินใจต่างๆ กัน ได้แก่ ปัจจัยในการแสดงศักยภาพทางวิชาการของสถาบัน เช่น บางสถาบันของรัฐเปิดสอนภาษารัสเซีย ภาษากรีก ปัจจัยความต้องการของตลาดและปัจจัยความต้องการของผู้ปกครองและผู้เรียน เช่น สถาบันเอกชนมักไม่เปิดสอนภาษาฝรั่งเศสแต่เปิดสอนภาษาจีน และญี่ปุ่น ส่วนความพร้อมของการเปิดสอนภาษาต่างประเทศไม่ว่าภาษาอังกฤษหรืออื่นๆ นั้น แม้ว่าสถาบันต่างๆ จะตระหนักกันดีว่าควรต้องมีความพร้อม แต่การตัดสินใจเปิดการสอนภาษาต่างประเทศในหลักสูตรไม่น้อยที่เกณฑ์ความพร้อมมิใช่เกณฑ์ตัดสินใจแรกเสมอไป

3. มุมมองกับนโยบายการสอนภาษาต่างประเทศของรัฐ

ได้กล่าวไปบ้างแล้วในตอนที่แล้วว่า นโยบายของรัฐตามที่ปรากฏในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปี พ.ศ. 2544 เป็นการโอนการตัดสินใจในการสอนภาษาต่างประเทศอื่นๆ นอกจากภาษาอังกฤษให้แก่สถาบันการศึกษา เมื่อพิจารณาการสอนภาษาอังกฤษซึ่งหลักสูตรขั้นพื้นฐานกำหนดให้อยู่ในกลุ่มที่เสริมสร้างพื้นฐานความเป็นมนุษย์และสร้างศักยภาพในการคิด และการทำงานอย่างสร้างสรรค์แล้วก็เห็นว่า กระทรวงศึกษาธิการเห็นว่าภาษาอังกฤษเป็นเครื่องมือสำคัญอย่างยิ่งในการ

สร้างบุคลากรของประเทศ แต่การที่กระทรวงศึกษาธิการให้สถานศึกษาในระดับพื้นฐานซึ่งก็คือโรงเรียนประถมและมัธยมไปจัดทำหลักสูตรของสถานศึกษานั้นๆเองโดยให้คำนึงถึงสภาพปัญหา ความพร้อม เอกลักษณ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งการที่อาจจะจัดสาระเพิ่มเติม “ให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนตามความถนัด ความสามารถและความต้องการของแต่ละบุคคล” (หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2544, หน้า 8) แล้ว ผู้เขียนก็เกิดคำถามขึ้นว่า เสรีภาพในการตัดสินใจซึ่งกระทรวงศึกษาธิการมอบให้กับสถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐานคือโรงเรียนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาเป็นเสรีภาพที่มอบให้ในเวลาที่เหมาะสมหรือไม่ ข้อมูลจากโครงการ “ข้อมูลพื้นฐานการจัดการเรียนการสอนและความต้องการภาษาต่างประเทศในประเทศไทย” (2546-2549) ชี้บ่งว่า ผู้สอนในระดับประถมและมัธยมมีภาระงานมากเกินไป ดังนั้นการที่จะต้องจัดทำหลักสูตรใหม่ตามที่กำหนดต้องการเวลาอย่างมากนั้นก็ดูไม่น่าที่จะเป็นไปได้ ผู้สอนในระดับประถมมีวุฒิไม่ตรงกับภาษาที่สอนเป็นส่วนใหญ่ มีความถนัดในทักษะการอ่าน และยังต้องการพัฒนาทักษะการพูดและฟัง ซึ่งเป็นทักษะที่หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2544 ระบุไว้เป็นเป้าหมายที่จะต้องทำให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนในช่วงชั้นที่ 1 เหล่านี้ น่าจะชี้ให้เห็นความไม่พร้อมของผู้สอนซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการทำให้การเรียนการสอนภาษาต่างประเทศสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมาย ความคาดคะเนถึงความไม่พร้อมเหล่านี้ได้รับการตอกย้ำจากผลการศึกษาใน “โครงการวิจัยข้อมูลพื้นฐานการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศระดับประถมศึกษาในภาคใต้” ของนายยุทธนา พรหมณี (ยุทธนา พรหมณี, 2547) ดังต่อไปนี้ จากแบบสอบถามผู้บริหารโรงเรียนประถมที่ตกเป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 18 โรงเรียน พบว่า ผู้บริหารร้อยละ 77.8 ไม่มีประสบการณ์เข้าร่วมประชุมหรืออบรมในเรื่องการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ และในช่วงปีการศึกษา 2545-2546 ซึ่งควรได้มีการปรับปรุงหลักสูตรเพื่อให้สอดคล้องกับกรอบการปฏิรูปการศึกษาขั้นพื้นฐานตามที่ปรากฏในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2544 ก็ปรากฏว่ามีการปรับปรุงหลักสูตรในจำนวนโรงเรียนเพียงร้อยละ 27.8 เท่านั้น นอกจากนี้มีผู้บริหารของโรงเรียนเพียงร้อยละ 11.1 ที่ได้ตอบสนองนโยบายของรัฐบาลในการสอบถามความต้องการของท้องถิ่นในการกำหนดหลักสูตร เมื่อพิจารณาข้อมูลที่ได้รับจากผู้สอนก็พบว่า ครูผู้สอนไม่ได้รับการเตรียมพร้อมที่จะปรับเปลี่ยนวิธีคิด วิธีสอนอย่างใดเลย เช่น ครูผู้สอนร้อยละ 52.8 จากจำนวนประชากร 36 คน ไม่มีการเพิ่มพูนความรู้ภาษาต่างประเทศในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา (2541-2546) ซึ่งเป็นช่วงที่กำลังจะเริ่มดำเนินงานตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการปี 2544 และแม้ว่าครูผู้สอนจะตอบว่าใช้ทักษะการพูดในการสอนมากที่สุด (ร้อยละ 72.2) สอดคล้องกับที่กระทรวงศึกษาได้กำหนดไว้ แต่ข้อมูลการสอนทักษะการฟังก็มีเพียงร้อยละ 38.9 ครูผู้สอนเองให้ข้อมูลว่าตนถนัดทักษะพูดเพียงร้อยละ 27.8 ทักษะการออกเสียงร้อยละ 36.1 และต้องการพัฒนาทักษะพูดถึงร้อยละ 55.6 รองลงมาคือทักษะการฟัง ร้อยละ 38.9 (ยุทธนา พรหมณี, 2547)

ผู้เขียนซึ่งอยู่ในช่วงของการปฏิรูปการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศเช่นเดียวกัน (ทวิชา แพทย์วิบูลย์, 2549) ได้มีแผนต่างๆที่ช่วยส่งเสริมการปฏิรูปการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศที่กินเวลาดังแต่ปี ค.ศ.2003-2009 แผนหนึ่งที่ผู้เขียนเห็นว่าเป็นประโยชน์ก็คือ การส่งเสริมให้มีการจัดทำข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการศึกษาภาษาอังกฤษ เช่น การเผยแพร่รายงานผลการปฏิบัติงานในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย ที่มีลักษณะของการออกแบบประเมินและหัวข้อสำรวจประเด็นต่างๆ เช่น วิธีการสอนโดยครูพูดเป็นภาษาอังกฤษ การจัดห้องเรียนขนาดเล็กเป็นไปได้อย่างใด วิธีการสอนที่ใช้ นอกจากนี้ก็มีการเผยแพร่การวิจารณ์หลักสูตรของกระทรวง อาทิ เรื่องการบังคับสอนภาษาอังกฤษในระดับประถมศึกษาซึ่งมีความเห็นต่างกัน ครูผู้สอนก็สามารถติดตามได้ทั้งความเห็นด้วยและไม่เห็นด้วย ทำให้ครูเรียนรู้ความคิดเห็นและความรู้ทางทฤษฎี และการปฏิบัติที่ผู้วิจารณ์นำมาอ้าง ผลก็คือทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการปฏิรูป ส่วนในการดำเนินงานตามหลักสูตรพื้นฐานการศึกษา พ.ศ.2544 ในประเทศไทยนี้ดูเหมือนว่าผลการดำเนินงานไม่ได้เปิดเผยให้ผู้สอนโดยทั่วไปทราบ ส่งผลให้การดำเนินงานไม่มีปฏิกิริยาทั้งบวกและลบ ซึ่งสถานการณ์เช่นนี้น่าจะเป็นผลร้ายแก่ความสำเร็จของโครงการการปฏิรูปการศึกษา ปี พ.ศ.2544

จากการศึกษาการปฏิรูปการศึกษาสมัยรัชกาลที่ 5 ผู้เขียนได้เรียนรู้การใช้ทรัพยากรสถานที่และบุคคลที่มีอยู่มาทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการดำเนินการให้เกิดระบบการศึกษาซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายหนึ่งของการปฏิรูปการศึกษา กล่าวคือ มีการใช้วัดในฐานะทรัพยากรสถานที่ และสงฆ์ในฐานะทรัพยากรบุคคลคือเป็นผู้สอน ซึ่งทั้งสองเรื่องเป็นทรัพยากรที่มีอยู่แล้วทั่วประเทศจึงทำให้ไม่เพียงแต่ประหยัดค่าใช้จ่ายลง แต่ยังทำให้การจัดการการศึกษาที่เป็นระบบเป็นไปได้เพราะการสร้างครูใหม่จากศูนย์เป็นเรื่องที่ช้าและอาจเป็นปัญหามากในการปฏิรูป ในการปฏิรูปการสอนภาษาต่างประเทศในปี พ.ศ.2547 นี้ ไม่มีการชี้ให้เห็นว่าได้ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ได้อย่างไร เช่น มีการใช้ผู้สอนในระดับประถมศึกษาถนัดการอ่านแต่ไม่ถนัดการพูดและการฟัง หรือการใช้อุปกรณ์การสอนที่มีอยู่แพร่หลายทั่วแล้วในโรงเรียน เช่น ห้องปฏิบัติการทางภาษามาพิจารณาเป็นต้นทุน ถ้านำความสามารถในการอ่านของครูมาใช้โดยครูฝึกให้เด็กอ่านเรื่องที่เหมาะสมทำให้เกิดทักษะการอ่านที่ดี แต่แทนที่จะอ่านเสียงๆ ก็มีการเปิดแถบบันทึกเสียงซึ่งเป็นการอ่านออกเสียงเรื่องที่อ่านโดยเจ้าของภาษาและให้เด็กออกเสียงตาม เด็กก็จะไม่ได้แค่เพียงการอ่านแต่ยังได้การออกเสียงที่ถูกต้องตั้งแต่ต้น ซึ่งจะเป็นพื้นฐานมั่นคงแก่ทักษะการพูดที่จะตามมาได้ และสำหรับครูผู้ต้องการพัฒนาการพูดและฟังก็จะได้ประโยชน์ในการพัฒนาทักษะของตนเองอีกด้วย

สรุปว่าในมุมมองของผู้เขียนนโยบายการสอนภาษาต่างประเทศน่าจะต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้ขึ้นต้นเสียก่อน (ทั้งทรัพยากรเครื่องมือเครื่องใช้ ทรัพยากรบุคคล) และน่าจะพยายามใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อการต่อยอดไปสู่จุดหมายที่ต้องการเพื่อทำให้เกิดการประสานความคิดและการปฏิบัติจากแผนหรือนโยบายเดิม ทำให้เกิดความร่วมมือ ขวัญกำลังใจในการปฏิบัติดำเนินงานจริง

เอกสารอ้างอิง

- เมธาวี ยุทธพงษ์ธาดา. 2549. รายงานผลการวิจัยนโยบายการสอนภาษาต่างประเทศของไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน. (อัคราเสนา)
- ทวิชา แพทย์วิบูลย์. 2549. รายงานผลการวิจัยเรื่อง “โครงการศึกษากรณีตัวอย่าง: นโยบายและการสอนภาษาต่างประเทศของญี่ปุ่น”. (อัคราเสนา)
- กระทรวงศึกษาธิการ. 2544. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- ยุทธนา พรหมณี. 2547. รายงานผลการวิจัยเรื่อง “โครงการวิจัยข้อมูลพื้นฐานการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศระดับประถมศึกษาในภาคใต้”. (อัคราเสนา)
- ประพิณ มโนมัยวิบูลย์. 2547. การสอนภาษาจีนในประเทศไทย. เอกสารประกอบการประชุมสัมมนาและเสนอผลการวิจัย “การเรียนการสอนภาษาต่างประเทศในระดับต่างๆ” (อัคราเสนา)
- วรรณมา แสงอร่ามเรือง. 2547. การเรียนการสอนภาษาเยอรมันในประเทศไทย อดีต-ปัจจุบัน-อนาคต. เอกสารประกอบการประชุมสัมมนาและเสนอผลการวิจัย “การเรียนการสอนภาษาต่างประเทศในระดับต่างๆ” (อัคราเสนา)
- ธิดา บุญธรรม. 2547. การสอนภาษาฝรั่งเศสในประเทศไทย. เอกสารประกอบการประชุมสัมมนาและเสนอผลการวิจัย “การเรียนการสอนภาษาต่างประเทศในระดับต่างๆ” (อัคราเสนา)
- วรวิภา จิราสมบัติ. 2547. การสอนภาษาญี่ปุ่นในประเทศไทย. เอกสารประกอบการประชุมสัมมนาและเสนอผลการวิจัย “การเรียนการสอนภาษาต่างประเทศในระดับต่างๆ” (อัคราเสนา)
- ปราณี กุลละวณิช. 2549. รายงานสรุปการวิจัยชุดโครงการ “โครงการข้อมูลพื้นฐานการจัดการเรียนการสอนและความต้องการภาษาต่างประเทศในประเทศไทย (2547-2549)”. (อัคราเสนา)